

**ПРИРАЧНИК ЗА
ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ
ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА 2019 ГОДИНА**

ВТОРО ДОПОЛНЕТО ИЗДАНИЕ

ПРИРАЧНИК ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2019 ГОДИНА*

ВТОРО ДОПОЛНЕТО ИЗДАНИЕ

*Со Договорот од Преспа потпишан на 17 јуни 2018 година, отпочна процесот за промена на уставното име на Република Македонија. Договорот стапи на сила на 12 февруари 2019 година. Бидејќи Прирачникот за претседателски избори е започнат со изработка пред стапување на сила на Договорот, во текстот за првото издание се користи името Република Македонија, додека за деловите кои се напишани по завршувањето на изборите се користи новото уставно име Република Северна Македонија.

ИМПРЕСУМ

Наслов:

Прирачник за претседателски избори во Република Северна Македонија
2019 година
Второ дополнето издание

Издавачи:

Фондација Конрад Аденауер
Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје

Автори:

Марко Панковски
Симона Младеновска

Координација:

Давор Пашоски
Јоханес Д. Раи

Лектура:

Ивана Коцевска

Дизајн и подготовка:

Винсент графика

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

<http://www.kas.de/mazedonien>
<http://www.idscs.org.mk>

Напомена:

Ставовите изнесени во публикацијата не се ставови на Фондацијата Конрад Аденауер и на Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје, туку се лични гледишта на авторите.

СОДРЖИНА

1.	ВОВЕД ВО ШЕСТИТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	5
	ПОДГОТОВКИ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ	9
	ПОСЛЕДНИ ИЗМЕНИ НА ИЗБОРНОТО ЗАКОНОДАВСТВО	10
2.	ИСТОРИЈАТ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (1991 – 2014)	17
	КИРО ГЛИГОРОВ, ПРВ ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РМ (1991-1999)	18
	БОРИС ТРАЈКОВСКИ, ВТОР ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РМ (1999-2004)	19
	БРАНКО ЦРВЕНКОВСКИ, ТРЕТ ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РМ (2004-2009)	20
	ЃОРЃЕ ИВАНОВ, ЧЕТВРТ ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РМ (2009-2019)	21
3.	МАКЕДОНСКИ ИЗБОРЕН СИСТЕМ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ	23
	ИЗБОРЕН МОДЕЛ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ	24
	ИЗБОРНИ ОРГАНИ	25
	ПРАВО ДА СЕ БИДЕ ИЗБРАН	27
	ИЗБОРНА КАМПАЊА	28
	УЛОГАТА НА ЈАВНИТЕ ГЛАСИЛА	30
	ОГРАНИЧУВАЊА ЗА АКТУЕЛНИТЕ ФУНКЦИОНЕРИ	33
	МАНДАТ НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	34
	НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ	36
4.	УЧЕСНИЦИ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ 2019	37
	БЛЕРИМ РЕКА	38
	ГОРДАНА СИЛЈАНОВСКА ДАВКОВА	39
	СТЕВО ПЕНДАРОВСКИ	40
5.	ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2019 ГОДИНА – РЕЗУЛТАТИ, КАМПАЊА, ОЦЕНКИ	43
	ВОВЕД	44
	ИЗБОРНА КАМПАЊА И ФИНАНСИРАЊЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ	46
	МЕДИУМИ	51
	РЕЗУЛТАТИ ОД ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ	58
	ЗАШТИТА НА ИЗБИРАЧКОТО ПРАВО	61
	ОЦЕНКА НА ИЗБОРИТЕ ОД НАБЉУДУВАЧИТЕ	63
	ОЦЕНКА НА ИЗБОРИТЕ ОД ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ	68
	ЗАКЛУЧОЦИ	72
6.	ИЗБОРНА АРХИВА НА ИЗБОРИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД 1990 ГОДИНА ДО ДЕНЕС	77
7.	ИЗВОРИ	79

ВОВЕД ВО ШЕСТИТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ВОВЕД ВО ШЕСТИТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

На 21 април 2019 година во Република Македонија ќе се одржат шестите по ред општи претседателски избори. За функцијата претседател на Република Македонија ќе се натпреваруваат тројца кандидати: независниот кандидат поддржан од БЕСА и Алијанса на Албанците, Блерим Река, Гордана Силјановска Давкова, поддржана од опозициската Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМ-НЕ) и коалицијата предводена од оваа партија „За подобра Македонија“ и Стево Пендаровски, поддржан од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), Демократската унија за интеграција (ДУИ) и 29 други политички партии.

Изборите беа распишани на 8 февруари 2019 година, кога претседателот на Собранието, Талат Џафери, во согласност со уставните и законските обврски, го потпиша решението за распишување на претседателските избори. Според одлуката, предвидено е изборите да се одржат на 21 април, а со тоа евентуалниот втор изборен круг да се одржи две седмици подоцна – на 5 мај.¹ Гласањето во странство, кое се одржува во Дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП), е предвидено за еден ден порано, 20 април, зависно од сметањето на времето во соодветната земја. На 20 април гласаат и болните и немоќните лица во своите домови, лицата кои се на издржување казна затвор или им е одредена мерка притвор во казнено-поправните домови, лицата на кои им е определен куќен притвор во местата каде што го издржуваат притворот и внатрешно раселените лица, кои гласаат во колективните домови или прифатните центри. Во случај на втор круг, овие категории избирачи, исто така, гласаат еден ден пред одржувањето на изборите.

Постапката за собирање потписи за претендентите за претседателски кандидат започна на 23 февруари, а беше затворена на 9 март. Вкупно осум претенденти за претседателски кандидат го отпочнаа процесот на собирање потписи, од кои тројца успешно го собраа потребниот број потписи. Останатите претенденти (Димче Петровски, Филип Петровски, Јосиф Мирчевски, Господин Попоски) не успеаја да ги соберат потребните потписи,² додека еден претендент (пратеникот Амди Бајрам, Претседател на Сојуз на Ромите од Македонија) се откажа од трката. Филип Петровски првично беше претен-

¹ Решение за распишување избор за претседател на Република Македонија бр. 09-1071/1, 8 февруари 2019 Скопје. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1WH SuEttgccx_oUvHurGIB DsiWaktzyq/view (последна посета: 11 март 2019).

² Кандидатот за претседател треба да биде предложен од најмалку 10 000 гласачи (преку собирање потписи) или од 30 пратеници.

дент за претседателски кандидат поддржан од страна на ВМРО-ДПМНЕ, но на партиската Конвенција загуби од професорката Гордана Силјановска Давкова. При собирањето потписи, Филип Петровски обвини за манипулации во процедурата на Државната изборна комисија (ДИК), од каде, според него, биле подметнувани неважечки листи на кои граѓаните требало да се потпишат за валидните листи да останат празни. Од ДИК ги демантираа ваквите наоди.³ Од сите претенденти, оваа постапка успешно ја завршија тројца кандидати: Блерим Река, Гордана Силјановска Давкова и Стево Пендаровски.

Блерим Река ја објави својата кандидатура за претседател преку социјалните мрежи на 28 февруари 2019 година. На 5 март 2019 година, во изборниот штаб на Блерим Река беше објавено дека го собрал потребниот број потписи, односно дека за помалку од 15 часа собрал повеќе од 11 000 потписи. За тоа тој се заблагодари на Алијансата на Албанците и на Беса, како политички партии кои му помогнале да ги собере потребните потписи.⁴ Кандидатурата на Блерим Река дојде како резултат на неуспехот опозициските Алијанса на Албанците и Беса да се договорот со владејачките ДУИ и СДСМ за заеднички „консензуален“ претседателски кандидат.

Гордана Силјановска Давкова, професорка на Правниот факултет во Скопје, ја објави својата кандидатура откако 27 професори јавно ја повикаа да се кандидира за претседател. По одреден период, Силјановска Давкова објави дека ќе се кандидира на Конвенцијата на ВМРО-ДПМНЕ. На Конвенцијата која се одржа на 16 февруари во Струга, таа се натпреваруваше со вкупно 8 кандидати, меѓу кои и пратеникот Влатко Ѓорчев и Филип Петровски, кој настапи на оваа Конвенција како кандидат предложен од Централниот комитет на партијата Единствена Македонија. На Конвенцијата, Гордана Силјановска Давкова победи со 408 од вкупно 519 гласа, со што официјално стана претседателски кандидат на ВМРО-ДПМНЕ. По одржувањето на Конвенцијата, на 22 февруари, Силјановска Давкова отпочна постапка на собирање потписи, при што следниот ден објави дека успеала да собере вкупно 16 000 потписи.⁵

³ „Кандидатот Петровски обвинува за манипулации во ДИК, а оттаму го демантираат“. ТВ 24, 30.1.2019. Пристапено на: <https://24.mk/details/kandidatot-petrovski-obvinuva-za-manipulacii-vo-dik-a-ottamu-go-demantiraat> (последна посета: 12.3.2019).

⁴ „И Блерим Река официјален кандидат за претседател на државата“, Плусинфо, 5.3.2019. Пристапено на: <https://plusinfo.mk/и-блерим-река-официјален-кандидат-за-п/> (последна посета: 11 март 2019).

⁵ „Силјановска за неколку часа ги собра потребните потписи“. МКД.мк, 11 март 2019. Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/siljanovska-za-nekolku-chasa-gi-sobra-potrebните-10-iljadi-potpisi> (последна посета: 11 март 2019).

Стево Пендаровски, кој беше кандидат на СДСМ и на претходните претседателски избори во 2014 година, последен се приклучи на претседателската трка. Неговата кандидатура беше објавена на 1 март 2019 година, откако СДСМ, ДУИ и 29 други политички партии објавија дека успеале да се договорат за заеднички кандидат на изборите. Претходно, Стево Пендаровски беше во блиска внатрешнопартиска трка во СДСМ со уште три актуелни министри во Владата, Никола Димитров, Оливер Спасовски и Радмила Шеќеринска. Кандидатурата на Стево Пендаровски беше официјализирана на Конгресот на СДСМ, кој се одржа на 3 март во Скопје, каде што тој освои едногласна поддршка од сите 712 делегати. И покрај тоа што доби поддршка од политичка партија, Стево Пендаровски, идентично како и Блерим Река и Гордана Силјановска Давкова, собираше потписи за својата кандидатура. Заклучно со затворањето на предвидениот рок за потписи, Пендаровски имаше собрано 31 267 потписи.⁶

Најнеизвесен беше изборот на кандидат на СДСМ и ДУИ, Стево Пендаровски. На неговиот избор претходеа повеќе изјави, како и меѓупартиски преговори меѓу СДСМ и ДУИ. ДУИ продолжи да стои на позицијата која ја имаше и за претходните претседателски избори во 2014 година за т.н. „консензуален претседател“, односно претседател прифатлив за сите етнички заедници во Македонија, кој „ќе ги претставува сите граѓани во Македонија“. По првичниот неуспех за договор со СДСМ, на 30 јануари ДУИ најави дека на претседателски избори ќе настапи со сопствен кандидат, а можност да поддржи друг кандидат постои, но само доколку се постигне договор со друга партија.⁷

Специфично за овие претседателски избори е тоа што тројцата кандидати за претседатели своите кандидатури ги потврдија со собирање потписи. Претседателските избори се одржуваат во атмосфера на турбулентна политичка атмосфера. Промената на уставното име на земјата, откочувањето на евроатлантските интегративни процеси и сè уште неразрешените аспекти од претходната политичка криза (политичките и судските процеси по инцидентите во Собранието на 27 април 2017, статусот на Специјалното јавно обвинителство (СЈО), судењата за процесите кои произлегоа од работата на СЈО, како и реформите потребни за добивање датум за преговори со ЕУ во јуни оваа година) беа доминантни теми со кои се занимаваше политичката јавност. Во ваков контекст на партиска поларизација, претседателските кандидати нагласуваа дека,

⁶ Табела за собрани потписи за поддршка на листи на кандидат за ден 7 март 2019. Државна изборна комисија. Пристапено на: <http://www.sec.mk/tabela-za-sobrani-potpisi-za-poddrshka-na-listi-na-kandidat-za-den-07-mart-2019/> (последна посета: 11 март 2019).

⁷ „ДУИ ќе настапи со сопствен кандидат на претседателските избори“, ТВ 24, 13.3.2019. Пристапено на: <https://24.mk/details/dui-kje-nastapi-so-sopstven-kandidat-na-pretседателските-izbori> (последна посета: 13.3.2019).

всушност, се натпартиски кандидати и дека ќе бидат независни во својата работа, иако формално се поддржани од страна на политички партии.

ПОДГОТОВКИ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ

На 8 март Државната изборна комисија (ДИК)⁸ го донесе Роковникот за извршување на изборните дејствија за спроведување на изборите за претседател.⁹ Во континуитет ДИК ги надополнува Општинските изборни комисији (ОИК) со членови на местата на оние кои им престанал мандат или имало барања за разрешувања, но не подоцна од 21 февруари. Според Роковникот, Општинската изборна комисија (ОИК) треба да ги формира Избирачките одбори (ИО) најдоцна до 24 февруари 2019, а до тој термин ДИК треба да ги оформи и ИО во ДКП.

Јавниот увид на избирачкиот список во подрачните единици на ДИК, на веб-страницата <http://izbirackispisok.gov.mk/>, како и во ДКП (за гласање во странство) беше отворен во периодот 23 февруари – 14 март 2019 година. Оние граѓани кои во овој период ќе утврдат дека ги нема во Избирачкиот список, а ги исполнуваат условите за право на глас, можеа да побараат да бидат запишани. Во периодот од распишување на изборите до затворањето на јавниот увид на Избирачкиот список државјаните на Република Македонија кои живеат во странство и кои ги исполнуваат условите за гласање во странство можеа да се пријават за да го реализираат ова свое право.

Според законски утврдените рокови и според Роковникот на ДИК за спроведување на претседателските избори 2019 година, изборната кампања за овие избори трае од 1 април до 19 април 2019 година.

Според Роковникот, финансиските извештаи (со спецификација на трошоците за приходите и расходите на жиро-сметката) на организаторите на изборната кампања до ДИК, Државниот завод за ревизија (ДЗР) и Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК)¹⁰ се доставуваат во следниве рокови:

- на 11 април за приходите и расходите во првите 10 дена кампања;
- на 20 април за приходите и расходите од кампањата од првиот круг,

⁸ За повеќе информации за изборните органи види Поглавје 3 – Македонски изборен систем за претседателски избори, дел Изборни органи.

⁹ Роковник за извршување на изборните дејствија за спроведување на изборите за претседател на Република Македонија, достапен на <http://www.sec.mk/rokovnik-izbori-2019/e>

¹⁰ ДИК, ДЗР и ДКСК се должни извештаите да ги објават на своите веб-страници. Истата обврска ја имаат и политичките партии кои ги доставуваат извештаите.

доколку не се одржува втор круг на гласање или на 4 мај доколку се одржува втор круг, за приходите и расходите од вториот дел од изборната кампања;

- вкупниот финансиски извештај се доставува најдоцна во рок од 30 дена по затворањето на трансакциските сметки¹¹ и се поднесуваат до ДИК, ДЗР, ДКСК и Собранието на Република Македонија.

Исто така, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (Интернет-портали) се должни да поднесат извештај до Министерството за финансии (МФ), ДИК, ДЗР и ДКСК за рекламниот простор искористен од секој од учесниците во изборната кампања, најдоцна до 4 мај, доколку не се одржува втор круг, а најдоцна до 18 мај, доколку се одржува втор круг на гласање.¹²

Од 12 март, пак, започна периодот предвиден со член 8-а од Изборниот законик во кој не може да се одржуваат јавни настани по повод започнување изградба или пуштање во употреба на објект или инфраструктура финансиран со средства од Буџетот, јавните фондови, како и со средствата на јавните претпријатија со државен капитал. Во согласност со Роковникот, барањата за набљудување на изборите од домашни и странски набљудувачи можат да се достават во периодот од 8 февруари до 10 април 2019 година.

Паралелно со претседателските избори, на 21 април 2019 година ќе се одржат и предвремени избори за градоначалници на општините Охрид, Дебар и Ново Село.

ПОСЛЕДНИ ИЗМЕНИ НА ИЗБОРНОТО ЗАКОНОДАВСТВО

Во изминатиот период беа направени повеќе измени кои се однесуваат на одредбите од Изборниот законик на Република Македонија. Измените се поврзани со државните изборни тела, финансирање на политичката кампања, учесниците во кампањата, како и со законските одредби од Законот за аудиовизуелни медиумски услуги.

¹¹ Трансакциските сметки се затвораат во рок од три месеци од денот на објавување на конечните резултати.

¹² Ibid

ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

Во мај 2018 година Собранието со 80 гласа „ЗА“ донесе измени на Изборниот законик. Измените беа поддржани од власта и од опозицијата, а беа изменети повеќе членови на Изборниот законик кои ја регулираат работата на Државната изборна комисија (ДИК). Со дополнувањата во член 26, ДИК сега брои вкупно седум члена и тоа во определен состав: претседател, потпретседател и пет члена на Комисијата. Мандатот на членовите на Комисијата започнува од денот на избор, а трае до изборот на следниот состав на Државната изборна комисија, но не може да надмине повеќе од две години.

Условите кои треба да ги исполнуваат членовите на ДИК се пропишани со измените во член 27 од Изборниот законик. Со најновите измени, за овие позиции може да биде избрано лице државјанин на Република Македонија (РМ) со постојано живеење во земјата, да има високо образование со најмалку осум години работно искуство и да не е член на политичка партија. Собранието на РМ го објавува Огласот за избор на претседателот, потпретседателот и членовите на ДИК во Службен весник на Република Македонија, како и во дневниот печат. Огласот трае осум дена од денот на објавување во Службен весник.

Постапката за избор на членови се подготвува и се спроведува од страна на Комисијата за прашања на изборите и именувањата во рамки на Собранието на РМ. Оваа Комисија подготвува предлог-листа од пријавените кандидати и ја доставува до Собранието. Од кандидатите на предлог-листата, опозицијата предлага претседател и двајца членови, додека партиите на власт предлагаат потпретседател и тројца членови. Сите членови се избираат со двотретинско мнозинство од вкупниот број пратеници.

Измени се направени и во член 28 од Изборниот законик, во делот на условите за престанок на функцијата на членови на ДИК. Со последните измени, престанок може да настане:

- По сила на закон;
- На нивно лично барање;
- Поради нестручно и несовесно вршење на функцијата;
- Поради исполнување услови за старосна пензија утврдени со закон;
- Поради смрт; и
- Ако е осуден со правосилна затворска казна подолга од шест месеци.

Со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број членови, ДИК може да даде предлог до Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието, за разрешување на нејзин член поради нестручно и несовесно вршење на функцијата.

Во однос на ДИК, промени има уште и во член 29 кој се однесува на рокот за предлагање членови на ова тело. Во согласност со овој член, претседателот на Собранието ги известува политичките партии во рок од три дена да ги достават своите предлози за претседател и двајца членови (за опозицијата), односно потпретседател и тројца членови на ДИК (за партиите на власт). Доколку опозицијата и партиите на власт не го остварат правото на предлог на кандидати, во тој случај кандидатите ќе бидат предложени од страна на Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието.¹³

ФИНАНСИРАЊЕ НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ

Во јули 2018 во Собранието на Република Македонија беа усвоени последните измени во однос на финансирањето на политичките партии. Во Законот за финансирање на политичките партии се направени измени во неколку одредби кои се однесуваат на спецификација на имотот и финансирањето на политичките партии (движен и недвижен имот), висината на вкупните средства за годишно финансирање на политичките партии во висина од 0,15 % од Буџетот на Република Македонија, приватните извори на финансирање, висината на поединечните донации кои не смеат да ја надминат сумата од 60 просечни плати, како донација од правни лица, и 30 нето просечни плати, доколку е донација од физички лица. Од средствата за финансирање на политичките партии што се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, 30 % се распоредуваат подеднакво на сите политички партии кои освоиле најмалку 1 % од вкупниот број гласови од последните парламентарни или локални избори. Додека 70 % од средствата се распределуваат на политичките партии според бројот на избрани пратеници во Собранието на Република Македонија на последните парламентарни избори и според бројот на избрани советници на последните локални избори.

Во делот на контрола на финансирањето на политичките партии, исто така, дополнет е член 26 од Законот со неколку ставови во кои е истакната мож-

¹³ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, 99/2018.

носта политичките партии да имаат само една жиро-сметка, а во случај на финансирање преку обезбедување средства од кредит од комерцијални банки, покрај основната жиро-сметка на партијата, може да има уште една посебна жиро-сметка за средствата на партијата обезбедени преку кредит. Исто така, политичката партија има право да врши пренос на средства помеѓу своите сметки, а партиско истражувачките-аналитички центри (ПИАЦ) имаат посебна сметка. Средства од Буџетот на Република Македонија во висина од 280 000 евра во денарска противвредност се предвидени и за годишно финансирање на ПИАЦ, кои се формирани во согласност со закон како дел од внатрешната организација на партијата.¹⁴

Исто така, со последните измени во Законот е создадена обврска за доставување финансиски извештај за материјално-финансиско работење на партијата, во кој е содржано финансиското работење на сметката, односно сметките на политичката партија. Со измените како дополнителен дел од финансискот извештај се препознаваат ставките „спонзорство“ и „кредит“. Со измените се предвидува средствата наменети за финансирање на политичките партии да се исплаќаат во согласност со буџетските можности, но не подоцна од 1 март секоја тековна година.¹⁵

Заедно со Законот за финансирање на политичките партии, Изборниот законик на РМ е изменет и во делот на прибирање средства за финансирање на политичката кампања, каде што во член 71 е додаден нов став (став 7). Со дополнувањето од овој став, политичките партии можат да депонираат средства од основната жиро-сметка на трансакциската сметка отворена за потребите на финансирањето на изборната кампања. Исто така, политичката партија е овластена да врши пренос и од трансакциската сметка за финансирање на кампања кон основната жиро-сметка на партијата.¹⁶

¹⁴ Истражувачките партиско-аналитички центри се формирани со Законот за партиски истражувачко-политички центри од 2013 година. Тие можат да имаат вработено најмалку две лица. Во овој Закон е предвидено дека средства за овие центри може да добијат четирите политички партии со најголем број пратеници во Собранието на РМ, а кои имаат формирано ваков центар (Службен весник на Република Македонија, Закон за партиско-истражувачки центри, 23/2013 со измени и дополнувања, 15/2015).

¹⁵ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, 140/2018.

¹⁶ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, 140/2018.

ЈАВНИ ГЛАСИЛА

Со последните измени на Изборниот законик од 2018 е предвидено од денот на распишување на изборите па сè до почетокот на изборната кампања, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (портали) да не смеат да емитуваат, односно да објавуваат платено политичко рекламирање, освен огласи и соопштенија за собирање потписи за поддршка на кандидатура на група избирачи. Во случаите кога станува збор за емитување, односно објавување на соопштенија за собирање потписи за поддршка на кандидатурите, тоа се прави во означени рекламни блокови на дозволеното време на рекламирање на еден реален час. И другите позначајни промени во Изборниот законик, опфатени со член 75-ѓ, се однесуваат на регулирањето на политичкото рекламирање на електронските медиуми и продолжувањето на времето за рекламирање. Со дополнувањата на овој член, за време на првиот и вториот круг од изборната кампања, радиодифузерите кои ги покриваат изборите можат да емитуваат вкупно девет минути на реален час наменети само за платено политичко рекламирање. Од овие 9 минути, вкупно четири минути може да се одвојат за политичките партии од власта, четири минути за политичките партии на опозицијата, а една минута за политичките партии кои не се застапени во Собранието на Република Македонија.

Дополнувања има во начинот на реализирањето на финансиските обврски настанати кон радиодифузерите, печатените и електронските медиуми кои се однесуваат на објавување платено политичко рекламирање на партиите учесници во изборната кампања. Министерството за финансии ги исплаќа трошоците за објавеното платено политичко рекламирање на радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми врз основа на доставена фактура. Како прилог на доставената фактура се доставува и медиа план, како и Извештај за реализирани услуги кои се потврдени од радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми, и од учесникот во изборната кампања.

Во член 76-в во Изборниот законик се направени измени со што се дефинира и начинот на кој Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) и ДИК вршат надзор над политичкото рекламирање во периодот на кампањата. ААВМУ е должна да го следи изборното медиумско претставување и програмскиот сервис на радиодифузерите, а ДИК на електронските медиуми (интернет порталите) и печатените медиуми.¹⁷ ААВМУ и ДИК се

¹⁷ Иако со измените на Изборниот законик не е прецизно наведено дека ДИК ги надгледува и печатените медиуми покрај електронските (интернет порталите), ДИК во пракса има спроведено активности за надгледување и на печатените медиуми.

должни да подготвуваат седмични извештаи за медиумите за кои се задолжени да ги следат. За време на изборната кампања, ААВМУ и ДИК подготвуваат дневни извештаи и ги објавуваат на своите веб-страници. Доколку дојде до прекршувања на одредбите за рекламирање, ААВМУ и ДИК треба да покренат прекршочна постапка против радиодифузерот/електронскиот медиум во рок од 48 часа од утврдувањето на прекршувањата на одредбите. По однос на овие постапки, надлежниот суд е должен да одлучи во рок од 48 часа со определени рокови за жалба. Методологијата според која се врши надгледувањето на медиумските содржини, во согласност со овој Закон треба да биде утврдена од страна на ААВМУ.¹⁸

¹⁸ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, 140/2018.

ИСТОРИЈАТ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (1991 – 2014)

ИСТОРИЈАТ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (1991 – 2014)¹⁹

Киро Глигоров, прв претседател на РМ (1991-1999)

Првиот претседател на независна Република Македонија беше Киро Глигоров. На 27 јануари 1991 година тој со тајно гласање беше избран во македонското Собрание со 114 пратенички гласа „ЗА“ од вкупно присутни 119 пратеници.²⁰ Сите подоцнежни избори за претседател се одвиваа на општи и непосредни избори на кои имаа можност да учествуваат сите граѓани со право на глас запишани во Избирачкиот список.

Првите непосредни претседателски избори во Македонија се одржаа на 16 октомври 1994 година. На изборите учествуваа само двајца кандидати,²¹ зпа изборите се одржаа само во еден изборен круг со прегласување во одредени избирачки места поради констатирани нерегуларности.²² Тогашниот актуелен претседател, Киро Глигоров,²³ освои 52,55 % (715 087 гласа) од гласовите на вкупниот број избирачи запишани во Избирачкиот список, додека неговиот противкандидат Љубиша Георгиевски освои 14,49 % (197 109 гласа). На изборите гласаа вкупно 1 053 761 избирачи или 77,44 % од запишаните избирачи во Избирачкиот список.²⁴ Една од спецификите на овие избори беше што Државната изборна комисија поништи огромен број гласачки ливчиња – 130 810 гласа беа прогласени за неважечки (12,41 % од гласачките ливчиња).

¹⁹ Сите фотографии се преземени од веб-страницата на претседателот на Република Македонија: <http://www.president.gov.mk/> (последна посета: 11 февруари 2014).

²⁰ Стенографски белешки од Петтата седница на Собранието на Социјалистичка Република Македонија, одржана на 27 јануари 1991. Скопје, 27 јануари 1991. Пристапено на: <http://sobranie.mk/WBStorage/Files/05sed27jan91god.pdf> (последна посета: 11 февруари 2014).

²¹ Републичката (Државната) изборна комисија не ги прифатила кандидатурите на Хабит Шабан и Ѓорѓија Атанасоски поради неисполнување на условот наведен во член 6, став 1 од тогашниот Закон за избор на претседател на Република Македонија, Службен весник на Република Македонија, бр. 20/94. Законот предвидува поддршка за кандидатурата од најмалку 10 000 избирачи или најмалку 30 пратеници.

²² Прегласувањето се одржало на 30 октомври истата година во 7 изборни единици, на вкупно 11 избирачки места.

²³ Киро Глигоров на овие избори беше предложен за претседател на Република Македонија од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ).

²⁴ Републичка (Државна) изборна комисија, извештај за спроведениот избор на претседател на Република Македонија во 1994 година. Број 30-282. 8 ноември 1994 година.

Поради ваквиот развој на настаните, партијата Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), која го предложи Љубиша Георгиевски за претседател, поднесе приговор до Државната изборна комисија (ДИК) со барање изборите да бидат поништени. Приговорот беше одбиен и со тоа Кирил Глигоров стана првиот претседател во Република Македонија избран на општи и непосредни избори. Кирил Глигоров ја извршуваше функцијата шеф на државата до 19 ноември 1999 година.²⁵

Борис Трајковски, втор претседател на РМ (1999-2004)

Вторите по ред општи и непосредни претседателски избори се одржаа во 1999 година.

На изборите учествуваа шест кандидати: Борис Трајковски од Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), Васил Тупурковски од Демократска алтернатива (ДА), Муарем Неџипи од Партијата за демократски просперитет на Албанците (ПДПА), Мухамед Халили од Партијата за демократски просперитет (ПДП), Стојан Андов од Либерално-демократската партија (ЛДП) и Тито Петковски од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ).²⁶

Првиот круг се одржа на 31 октомври, а вториот на 14 ноември 1999 година. Поради констатирани нерегуларности, изборниот процес од вториот круг беше повторен на 5 декември 1999 година во вкупно 230 избирачки места. За претседател на Република Македонија беше избран Борис Трајковски. По гласањето во првиот круг 32,71 % од гласовите (343 606 гласа) му припаднаа на кандидатот Тито Петковски, 20,85 % (219 098 гласа) на Борис Трајковски, 15,54 % (163 206 гласа) на Васил Тупурковски, 14,85 % (155 978 гласа) на Муарем Неџипи, 10,66 % (111 983 гласа) на Стојан Андов и 4,35 % (45 731 гласа) на Мухамед Халили. Вкупно 11 013 гласачки ливчиња беа прогласени за неважечки (0,68 %). На гласањето во првиот круг

²⁵ Претседателот Кирил Глигоров имаше прекин во вршењето на оваа функција во периодот од 3 октомври 1995 до 10 јануари 1996. Причина беше закрепнувањето на претседателот после преживеаниот атентат, а привременото водство на државата, според Уставот на Република Македонија, го презеде тогашниот претседател на Собранието – Стојан Андов.

²⁶ Веб-страница на Државната изборна комисија за претседателските избори 1999 година: http://www.sec.mk/arhiva/1999_pretsedatelski/ (последна посета: 11 февруари 2014).

излегоа 1 039 602 избирачи или 64,44 % од запишаните избирачи во Избирачкиот список.²⁷ Во вториот круг од изборите учествуваа Тито Петковски и Борис Трајковски. По одржаниот втор круг и по прегласувањето во одредени избирачки места, Борис Трајковски освои 52,4 % од гласовите (582 808 гласа), а Тито Петковски 46,18 % (513 614 гласа). Вкупно 16 821 гласачки ливчиња беа прогласени за неважечки (1,01 %). На гласањето во вториот круг излегоа вкупно 1 096 422 избирачи или 68,08 % од регистрираните гласачи.²⁸ Борис Трајковски ја извршуваше функцијата претседател на Република Македонија од 15 декември 1999 до 26 февруари 2004 година.²⁹

**Бранко Црвенковски,
трет претседател на РМ
(2004-2009)**

Претседателските избори од 2004 година беа третите по ред претседателски избори по осамостојувањето на Република Македонија. Во првиот изборен круг, одржан на 14 април 2004 година, граѓаните избираа помеѓу четворица предложени кандидати: Бранко Црвенковски од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ), Гзим Острени од Демократската унија за интеграција (ДУИ), Зуди Џелили од Демократската партија на Албанците (ДПА) и Сашко Кедев од Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ).

На денот на гласањето излегоа 935 372 избирачи или 55,2 % од запишаните избирачи во Избирачкиот список. Според податоците, 42,47 % од гласовите (385 347 гласа) беа освоени од Бранко Црвенковски, 34,07 % (309 132 гласа) од Сашко Кедев, 14,79 % од вкупниот број гласови (134 208 гласа) му

²⁷ Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, Претседателски избори, 31 октомври и 14 ноември 1999, Конечен извештај. Варшава, 31 јануари 2000. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/tyrom/15910> (последна посета: 11 февруари 2014). Резултатите се преземени од извештајот на ОБСЕ-ОДИХР, кои, пак, се повикуваат на официјални податоци објавени од ДИК. Веб-страницата на ДИК не содржи податоци за резултатите од претседателските избори во 1999 година.

²⁸ Ибид.

²⁹ Претседателот Борис Трајковски загина во авионска несреќа на 26 февруари 2004 година. Според Уставот на Република Македонија, во периодот од 26 февруари до 12 мај 2004, привремено на чело на државата застана Љупчо Јордановски, тогашниот претседател на Собранието на РМ.

припаднаа на Гзим Острени, а 8,67 % од вкупниот број важечки гласачки ливчиња (вкупно 78 714 гласа) на Зуди Џелили. Во вториот изборен круг одржан на 28 април 2004 година мнозинството гласови ги освои Бранко Црвенковски, кој стана третиот по ред претседател на Република Македонија. Тој ја доби довербата на 550 317 гласачи, односно 60,5 % од вкупниот број гласови, наспроти Сашко Кедев, кој беше поддржан со 329 179 гласа, односно 36,2 % од вкупниот број важечки гласачки ливчиња.³⁰ 12

Во вториот круг учествуваа 909 289 избирачи или 53,6 % од запишаните избирачи во Избирачкиот список. Бранко Црвенковски ја извршуваше функцијата претседател на Република Македонија од 12 мај 2004 до 12 мај 2009 година.

Ѓорге Иванов, четврт претседател на РМ (2009-2019)

Актуелниот претседател на Република Македонија, Ѓорге Иванов, за прв пат беше избран за претседател на претпоследните претседателски избори одржани во 2009 година. На овие избори во трка влегоа седум кандидати кои ги исполнуваа условите за соодветна кандидатура. Во овој циклус за прв пат во изборната трка за претседател влезе и една кандидатка, Мируше Хоџа, која беше поддржана од ДПА. По првиот изборен круг одржан на 22 март 2009, на првите две места се најдоа кандидатот поддржан од ВМРО-ДПМНЕ, Ѓорге Иванов, кој освои 35,04 % од вкупниот број важечки гласачки ливчиња (345 850 гласа) и кандидатот поддржан од СДСМ, Љубомир Данаилов Фрчкоски, со добиени 20,54 % од вкупниот број важечки гласачки ливчиња (202 691 гласа). Имер Селмани од Нова демократија (НД) освои 14,95 % од гласовите (147 547 гласа), а потоа следуваа Љубе

Бошкоски од Обединети за Македонија (ОМ) со 14,88 % (146 878 гласа), Агрон Буџаку (ДУИ) со 7,46 % (односно 73 629 гласа), Нано Ружин (ЛДП) кој освои 4,06 % од вкупниот број важечки гласачки ливчиња (или 40 042 гласа), додека

³⁰ Според: ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, Претседателски избори, 14 и 28 април 2004, Краен извештај. Варшава, 13 јули 2004. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/fyrom/35248> (последна посета: 11 февруари 2014). Резултатите се преземени од извештајот на ОБСЕ-ОДИХР, кои, пак, се повикуваат на официјални податоци објавени од ДИК. Веб-страницата на ДИК не содржи податоци за спроведувањето и резултатите од претседателските избори во 2004 година.

Мируше Хоџа (ДПА) беше поддржана од 3,06 % од гласачите (30 225 гласа).³¹

На изборите во првиот круг излегоа 1 019 258 избирачи, или 56,88 % од вкупниот број избирачи запишани во Избирачкиот список (1 792 028 граѓани со право на глас). Вториот изборен круг се одржа на 5 април 2009 година. Ѓорѓе Иванов освои 63,14 %, односно 453 616 од вкупниот број важечки гласачки ливчиња, додека претседателскиот кандидат Љубомир Данаилов Фрчкоски ја заврши изборната трка со освоени 36,86 % од вкупниот број гласови, односно 264 828 гласа.³² Во вториот изборен круг излегоа 764 039 избирачи, или 42,63 % од граѓаните запишани во Избирачкиот список.

Претседателските избори во 2014 година беа петти непосредни претседателски избори во Република Македонија од осамостојувањето и на истите граѓаните избираа помеѓу четворица предложени кандидати: Ѓорѓе Иванов (ВМРО-ДПМНЕ), Стево Пендаровски (СДСМ), Илјаз Халими (ДПА) и Зоран Поповски (ПРОМ).

Во првиот изборен круг, одржан на 13 април 2014 година, од вкупно 1 779 572 гласачи запишани во Избирачкиот список, излегоа 869 617 гласачи, односно 48,86 %. Од оваа бројка, 51,69 % од гласовите (односно 449 442 гласа) освои кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ, Ѓорѓе Иванов, а 37,51 % од гласовите (односно 326 164 гласа) освои кандидатот на СДСМ, Стево Пендаровски. Овие двајца кандидати продолжија во вториот изборен круг, кој се одржа на 27 април 2014 година.

Илјаз Халими, со поддршка од 4,48 % (односно 38 966 освоени гласа) и Зоран Поповски со поддршка од 3,61 % (односно 31 368 освоени гласа) ја завршија изборната трка во првиот изборен круг.

Вториот изборен круг заврши со победа на Ѓорѓе Иванов, кој освои 55,28 % (односно 534 910 гласа) од вкупниот број гласови наспроти освоените 41,14 % од гласовите (односно 389 077 гласа) од страна на Стево Пендаровски. Вториот круг од претседателските избори се одржа заедно со предвремените парламентарни избори, што придонесе за поголема излезност во вториот изборен круг со излезени 967 676 гласачи, односно 54,38 %.³³

³¹ Државна изборна комисија. Претседателски избори 2009. Соопштение за збирни резултати од гласањето во првиот круг. Пристапено на: http://www.sec.mk/archiva/2009_pretsedatelskillokalni/2009/fajlovi/rezultati/konecni/PretsedatelDrzava.pdf (последен преглед на 11 февруари 2014).

³² Државна изборна комисија. Претседателски избори 2009. Соопштение за збирни резултати од гласањето во вториот круг. Пристапено на: http://www.sec.mk/archiva/2009_pretsedatelskillokalni/2009/fajlovi/rezultati/konecni/Pretsedatel_konecni.pdf (последен преглед на 11 февруари 2014).

³³ Прирачник за претседателски избори во Република Македонија 2014 година, второ дополнето издание. КАС и ИДЦС, 2014 година. Пристапено на: <http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/priracnici/priracnikpretsedatelski2014mkupd.pdf> (последна посета: 25 јануари 2019)

МАКЕДОНСКИ ИЗБОРЕН СИСТЕМ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ

ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ
ИЗБОРИ

2019

МАКЕДОНСКИ ИЗБОРЕН СИСТЕМ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ

ИЗБОРЕН МОДЕЛ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ

Претседателот на Република Македонија се избира на општи, непосредни и слободни избори, со тајно гласање за мандат од 5 години. Изборот на претседател на Република Македонија е уреден со Уставот на Република Македонија и со Изборниот законик.

Оттука за промена на регулативата, која се однесува за избор на претседател на државата, потребно е во Собранието да се донесе одлука за измена на Уставот, која ќе треба да биде поддржана од двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници.

Претседателските избори ќе се организираат на ниво на 7 изборни единици (ИЕ). Територијата на Република Македонија е поделена на 6 ИЕ, а 7-та ИЕ ги опфаќа избирачките места надвор од територијата на државата и ги вклучува сите македонски државјани со право на глас кои живеат во странство.

Во прв круг ќе биде избран кандидатот кој ќе добие мнозинство гласови (50 % + 1 гласач) од вкупниот број регистрирани избирачи во Избирачкиот список. Доколку има само еден кандидат за претседател, а таа/тој не добие потребно мнозинство гласови во првиот изборен круг целата постапка ќе биде повторена. Доколку има повеќе кандидати, но ниеден од нив не го постигне бараното мнозинство гласови од вкупниот број избирачи, во рок од 14 дена се организира втор круг избори во кој се гласа само за двајцата кандидати кои во првиот круг добиле најголем број гласови. Во вториот круг на изборите ќе биде избран оној кандидат кој добил мнозинство гласови од оние што гласале, односно доколку гласале повеќе од 40 % од регистрираните избирачи. Доколку и во вториот круг ниту еден од кандидатите не го добие неопходното мнозинство гласови, целата изборна постапка се повторува.

Изборот за претседател треба да биде завршен во последните 60 дена од мандатот на претходниот претседател, а доколку од различни причини предвремено дојде до престанок на мандатот на претседателот, тогаш изборот на нов претседател се врши во рок од 40 дена од денот на престанокот на мандатот. До престанок на мандатот на претседателот може да дојде по сила на Уставот или во случај на смрт, оставка или трајна спреченост да ја врши функцијата.

Само Уставниот суд на РМ по службена должност може да утврди дека настанале услови за престанок на мандатот.

Уставот не дозволува настанување вакуум во извршувањето на функцијата претседател, па така доколку претседателот е спречен да ја врши таа функција, Уставот предвидува него да го заменува претседателот на Собранието, кој во тој период би можел да продолжи да учествува во работата на Собранието.

ИЗБОРНИ ОРГАНИ

Државната изборна комисија (ДИК), Општинските изборни комисији (ОИК), Избирачките одбори (ИО) за гласање во земјата и Дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП) на Република Македонија се изборните органи задолжени за спроведување на претседателските избори.

Државната изборна комисија е составена од седум члена кои ги избира Собранието на Република Македонија со двотретинско мнозинство од вкупниот број пратеници. Мандатот на членовите трае од денот на изборот од Собранието на Република Македонија до изборот на нов состав на Државната изборна комисија, но не подолго од две години. Членовите на ДИК се избираат во рок од 60 дена од одржувањето на конститутивната седница на Собранието. Претседателот, потпретседателот и петте членови на Државната изборна комисија ги назначува собраниската Комисија за прашања на изборите и именувањата, врз основа на претходен јавен оглас и предлог од владејачките и опозициските партии, во зависност од позицијата за која се предлага кандидатот.³⁴ ДИК располага со стручна служба која е раководена од страна на генерален секретар и ги врши стручно-административните и организациско-техничките работи.

Во надлежностите на ДИК спаѓа и објавувањето на Избирачкиот список кој треба да биде ставен на јавен увид на граѓаните, во рок од 15 дена од датумот на распишувањето на изборите. Јавниот увид на Избирачкиот список трае 20 дена.

Општинските изборни комисији се формираат на ниво на секоја општина, и се задолжени за спроведување на изборите на територијата под нивна

³⁴ Службен весник на Република Македонија, заклучно со Законот за измени и дополнувања на Изборен законик, 208/18.

надлежност и вршат надзор на работата на избирачките одбори. Тие се составени од пет члена, од кои еден е претседател, а секој од членовите има заменик. Членовите и замениците на ОИК се избираат од редот на вработените во државната, јавната, општинската администрација и администрацијата на Градот Скопје, по претходно доставени информации кои Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) ги доставува до ДИК. Членовите и замениците се избираат од ДИК по случаен избор со мандат од пет години, а критериум е да имаат високо образование. Општинската изборна комисија, односно Изборната комисија на Градот Скопје има секретар и негов заменик кој ги именува претседателот на Изборната комисија на Градот Скопје од редот на дипломираните правници за време од пет години.³⁵

Избирачкиот одбор е тело кое се формира за секое избирачко место, го сочинуваат пет члена од кои еден е претседател, а за секој од членовите се избираат и заменици. Претседателот на избирачкиот одбор и неговиот заменик, два члена и нивни заменици се избираат од редот на вработените во државната, јавната и општинската администрација, по случаен избор со мандат од четири години. По еден член на ИО и неговиот заменик се именуваат на предлог на политичките партии во опозиција, кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови, а друг по предлог на политичките партии на власт кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови. Случајниот избор на членовите на избирачките одбори (од редот на администрацијата) го вршат ОИК и Изборната комисија на Градот Скопје за подрачјето за кое се надлежни, по претходен акт на ДИК.

Во оние општини каде што живеат најмалку 20 % граѓани, припадници на немнозинските заедници, се применува принципот за соодветна и правична застапеност во составот на ОИК и на Избирачките одбори. Законот предвидува и застапеност од најмалку 30 % на секој пол во составот на изборните органи. Членови на ОИК и на избирачките одбори не можат да бидат избрани или наименувани функционери од Владата, Собранието и лица вработени во државната администрација на Народниот правобранител, министерствата за правда, одбрана, внатрешни работи, Секретаријатот за законодавство, Државниот завод за статистика, Центарот за управување со кризи, стручните служби на Управниот суд, ДИК и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК).³⁶

³⁵ Ibid

³⁶ КАС, ИДСЦС, Прирачник за локални избори во Република Македонија 2017 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/MAK_PRIRACNIK.pdf

Бројот на избирачките места во земјата за претседателските избори изнесува 3480, односно бројката на избирачки места не е променета во однос на претходните избори. За гласање во странство се предвидени 32 избирачки места во ДКП, но изборите ќе се организираат само во оние ДКП каде што се пријавиле најмалку 10 избирачи.

ПРАВО ДА СЕ БИДЕ ИЗБРАН

Лицата кои се кандидираат за претседател на Република Македонија треба да ги исполнуваат следниве услови:

- да се државјани на Република Македонија;
- на денот на изборите да имаат наполнето најмалку 40 години;
- да се жители на Република Македонија најмалку 10 години во последните 15 години;
- да не биле претходно два пати избрани на функцијата претседател.

Кандидатот за претседател треба да биде предложен од најмалку 30 пратеници или 10 000 гласачи. Притоа, како подносител на листи на кандидат може да се јават политички партии, коалиции на партии кои се регистрирале во Државната изборна комисија, група избирачи и пратеници. Собирањето на потписи од група избирачи трае 15 дена, а започнува на 15-от ден од распишувањето на изборите. Еден избирач својот потпис може да го даде само на една листа за кандидат за претседател на Републиката, а потписите се собираат во општините и подрачните единици на Државната изборна комисија на образец, пред службено лице. Избирачите кои ја поднесуваат листата треба да имаат избирачко право и постојано живеалиште во Република Македонија.

Кандидатурата за претседател на Република Македонија ја доставува овластениот предлагач од кандидатот до Државната изборна комисија, која утврдува дали е поднесена во предвидениот рок и во согласност со изборните прописи. Доколку утврди некакви неправилности, ДИК ќе го повика овластениот претставник на подносителот на листата во рок од 48 часа да ги отстрани истите. Кога листата ги исполнува сите прописи или утврдените неправилности се отстранети во предвидениот рок, тогаш ДИК ќе ја потврди истата, а доколку констатираните неправилности не се отстранети во предвидениот рок, во рок од 24 часа ДИК ќе ја отфрли. Во случај на отфрлање, претставникот на подносителот на листата против решението на ДИК може

да поднесе тужба до Управниот суд. Тужбата мора да се достави во рок од 24 часа, а Управниот суд е должен да донесе одлука во рок од 24 часа. Кандидатот поднесува писмена согласност (изјава) за кандидатурата, која е неотповиклива. ДИК е должна листата на кандидати за претседател на Републиката да ја објави во „Службен весник на Република Македонија“ најдоцна 25 дена пред денот на одржувањето на изборите.

ИЗБОРНА КАМПАЊА

Изборната кампања подразбира јавно претставување на потврдените кандидати од надлежните изборни органи и нивните програми во предизборниот период, односно јавно собирање и други јавни настани организирани од страна на организаторот на кампањата, јавно истакнување плакати, видеопрезентации на јавни места, изборно медиумско и Интернет претставување и дистрибуирање печатени материјали, а учесникот во изборната кампања е должен во рок од 30 дена по завршувањето на изборите да го острани сметот од плакатите.³⁷

Организаторот на изборната кампања е одговорен за спроведување на истата и за нејзината законитост, како и за кампањските активности кои ќе ги спроведуваат други лица кои тој/таа ги овластил/а. Изборната кампања за избор на претседател започнува 20 дена пред денот на изборите и трае до еден ден пред изборите. Изборната кампања за овие претседателски избори започнува во 00:00 часот на 1 април 2019. Кампањата за првиот круг завршува во 24:00 часот на 19 април 2019 година. Изборната кампања за вториот круг завршува во 24:00 часот на 3 мај 2019 година.³⁸ Денот пред првиот и вториот круг на гласање е ден на изборен молк, односно период кога изборната кампања не смее да се одвива.

За целите на изборната кампања, организаторите на изборната кампања отвораат посебна банкарска сметка и кампањата смее да се финансира само од средствата од оваа сметка. Банкарските сметки може да се отворат 48 часа по распишување на изборите, а најдоцна 48 часа по потврдувањето на листата на кандидати. Сметките се затвораат во рок од три месеци по завршување на изборите за претседател.

³⁷ Службен весник на Република Македонија, Закон за измени и дополнувања на Изборен законик, 208/18.

³⁸ Роковник за извршување на изборните дејствија за спроведување на изборите за претседател на Република Македонија, достапен на <http://www.sec.mk/rokovnik-izbori-2019/>

Како донатори може да се јават физички и правни лица од Република Македонија, при што физички лица можат да дадат донација во висина од 3 000 евра, а правни лица во висина од 30 000 евра во денарска противвредност. Донацијата може да биде и во вид на пари, ствари и услуги, но, сепак, нивната вредност не смее да ги надмине дефинираните суми.

Изборната кампања може да се финансира и од членарината на политичката партија. Изборната кампања не смее да се финансира од средства од јавни претпријатија и јавни установи, здруженија на граѓани, верски заедници, религиозни групи и фондации, странски влади, меѓународни институции, органи и организации на странски држави и други странски лица, претпријатија со мешовит капитал каде што е доминантен странскиот капитал и од неидентификувани извори.

Изборната кампања, исто така, не смее да се финансира од средства од Буџетот на Република Македонија, буџетите од општините и буџетот од Град Скопје, освен од надоместоците на трошоци за избори кои ги имаат организаторите на изборната кампања или кога се работи за средства кои политичките партии ги добиваат од Буџетот на Република Македонија врз основа на резултатите од претходните избори.

При финансирањето на изборната кампања, учесникот во изборната кампања може да потроши најмногу до 110 денари по запишан избирач во изборната единица, односно општината за која има поднесено листа на кандидати, односно листа на кандидат во првиот и вториот круг на гласање.³⁹ Финансиските извештаи за изборната кампања се поднесуваат до ДИК, ДЗР и до ДКСК од страна на политичките партии еден ден пред првиот круг, а еден ден пред вториот круг доколку втор круг се одржи и кандидатот учествува на истиот.⁴⁰

Доколку во текот на јавните настапи или известувања се повредени правата на некои од кандидатите, истите имаат право веднаш да покренат судска постапка за заштита на своите права. За ваква тужба надлежниот основен суд решава во итни рокови, а одлуката се објавува во јавните гласила.

³⁹ Ibid

⁴⁰ Службен весник на Република Македонија, Закон за измени и дополнувања на Изборен законик, 208/18.

УЛОГАТА НА ЈАВНИТЕ ГЛАСИЛА

Во текот на изборната кампања јавниот радиодифузен сервис и трговските радиодифузери кои ќе информираат за изборите се должни тоа да го прават на правичен, избалансиран и непристрасен начин.

Со Изборниот законик е пропишано какви содржини се сметаат за изборно медиумско претставување, какви содржини не смеат да се емитуваат пред почетокот на изборната кампања и начинот на однесување на радиодифузерите од денот на распишување на изборите до денот определен за започнување на изборната кампања. Изборниот законик ги обврзува радиодифузерите да обезбедат избалансирано покривање на изборите и да го применуваат принципот на еднаквост во сите облици на изборно медиумско претставување на кандидатите за претседател во првиот и вториот круг. Од принципот на пропорционалност, односно еднаквост се иззема платеното политичко рекламирање.

Од денот на распишување на изборите, па сè до почетокот на изборната кампања, радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (портали) не смеат да емитуваат, односно да објавуваат платено политичко рекламирање, освен огласи и соопштенија за собирање потписи за поддршка на кандидатура на група избирачи, а и во случаите кога станува збор за емитување, односно објавување на соопштенијата за собирање потписи за поддршка на кандидатурите, тоа се прави во означени рекламни блокови на дозволеното време, кое изнесува 9 минути на еден реален час, за кои Изборниот законик го пропишува начинот на кој треба да бидат распределени.⁴¹

Уредници, новинари, водители на програма и презентери, ангажирани во подготвување програми на радиодифузерите не смеат да учествуваат во предизборни активности на политички партии, коалиции, групи избирачи и нивни претставници, односно учесници во изборна кампања. Ако се одлучат да учествуваат во такви активности, нивниот ангажман во програмите на радиодифузерите им мирува од денот на распишувањето до завршувањето на изборите.⁴²

Во рок од 5 дена од денот на распишување на изборите радиодифузерите и печатените медиуми се должни да утврдат ценовници за платено политич-

⁴¹ Ibid

⁴² КАС, ИДСЦС, Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf

ко рекламирање на учесниците во изборниот процес. Овие ценовници се објавуваат јавно најмалку два пати пред почетокот на изборната кампања и не смеат да се менуваат во текот на изборната кампања. Во случај кога медиумите даваат попусти на цените за политичко рекламирање, попустите се сметаат за донација изразена во парична вредност, но не повисока од 30 000⁴³ евра во денарска противвредност.

Платеното политичко рекламирање мора да биде соодветно и видливо означено како „платено политичко рекламирање“, да биде јасно означен нарачателот на рекламирањето и да биде јасно одвоено од другите содржини на медиумот. Платено политичко рекламирање не смее да се емитува во рамките на вестите, посебни информативни програми, образовни програми, програми за деца, преноси од верски, спортски, културни, забавни и други настани. Во платено политичко рекламирање не смеат да учествуваат малолетници.

Македонската радио телевизија (МРТВ) како јавен радиодифузен сервис не смее да емитува платено политичко рекламирање. МРТВ е должна во соработка со Државната изборна комисија без надоместок да ги информира граѓаните за начинот и техниката на гласање и да емитува и други информации поврзани со изборниот процес. За време на изборната кампања јавниот радиодифузен сервис е должен да обезбеди рамноправен пристап во информативната програма, при што 30 % од програмата треба да се однесува на настани од земјата и светот, 30 % на активностите на партиите застапени во власта, 30 % од времето на активностите на партиите во опозиција и 10 % од времето на активностите на вонпарламентарните политички партии. За време на изборната кампања МРТВ е должна да емитува бесплатно политичко претставување на учесниците во изборниот процес во согласност со принципот на еднаквост на сите кандидати за претседател и во првиот и во вториот круг на изборите. Притоа, бесплатното политичко претставување мора да биде соодветно и видливо означено како „бесплатно политичко претставување“ во текот на целото времетраење на емитувањето. За разлика од МРТВ, радиодифузерите не смеат да емитуваат бесплатно политичко претставување од денот на распишување на изборите до нивното завршување.⁴⁴

⁴³ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, 140/2018.

⁴⁴ КАС, ИДСЦС, Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ)⁴⁵ е должна да го следи изборното претставување на партиите и кандидатите во радиодифузните и електронските медиуми (Интернет-порталите) од денот на распишувањето на изборите до завршувањето на гласањето на денот на одржувањето на изборите. Во случај на повреда на начелото на рамноправен пристап, Агенцијата е должна да покрене прекршочна постапка против одговорниот медиум.⁴⁶ Органи на ААВМУ се Совет и директор. Советот е составен од седум члена кои ги именува Собранието на РМ. Кандидатите за членови на Советот се избираат на јавен конкурс кој го објавува Собранието на РМ, најдоцна шест месеци пред истекот на мандатот на член на Советот. Кандидатите треба да поднесат кандидатура со изјава дека ги исполнуваат законски пропишаните критериуми,⁴⁷ како и писма за поддршка од: две граѓански организации кои се активни подолго од пет години и кои постигнале резултати во сферата на медиумите и човековите права; или најмалку едно новинарско здружение; или релевантно здружение, асоцијација или комора од областа на информатичко-комуникациски технологии и услуги; или две високообразовни установи кои имаат студиски програми од областа на комуникологијата, новинарството, културата, економијата или правото. Кандидатурите се разгледуваат од страна на собраниската Комисија за прашања на изборите и именувањата, која разгледува дали постои конфликт на интерес и во рок од еден месец по завршувањето на јавниот конкурс е должна да организира јавна расправа на која ќе ги покани организациите кои дале поддршка на кандидатите, како и други релевантни субјекти. Кандидатите се избираат од страна на истата Комисија со двотретинско мнозинство, а при креирањето на предлог-листата се води сметка за соодветна и правична родова и етничка застапеност. Мандатот на членовите е пет години.⁴⁸

При објавување на резултатите од истражувањата на јавното мислење, медиумите се должни да наведат податоци за името на нарачателот и финанси-

⁴⁵ Претходно надлежен орган беше Советот за радиодифузија кој со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги беше преименуван во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на Република Македонија, 184/2013.

⁴⁶ КАС, ИДСЦС, Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf

⁴⁷ Членовите на Советот треба да имаат завршено високо образование, работно искуство од најмалку осум години во структурата и кои во јавноста се истакнале во областа на комуникологијата, новинарството, информатиката, културата, економијата или правото. За членови не може да бидат избрани лица кои биле членови на раководни органи на политички партии во последните 10 години.

⁴⁸ Службен весник на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, 247/18.

ерот на истражувањето, институцијата што го извршила испитувањето, применетата методологија, големината и структурата на испитаниот примерок и периодот во кој е спроведено испитувањето. Ваквите податоци не смеат да се објавуваат во последните пет дена пред денот на изборите, за првиот и за вториот круг на гласање.

По завршувањето на изборниот процес, поточно во рок од 15 дена од крајот на кампањата, радиодифузерите и печатените медиуми се должни да поднесат извештај за рекламниот простор искористен од секој од организаторите на изборната кампања и средствата кои се платени или се побаруваат по таа основа. Овој извештај тие го поднесуваат до Министерството за финансии, ДИК, Државниот завод за ревизија и Државната комисија за спречување на корупција, кои имаат обврска да го објават на своите Интернет-страници.

За непочитување на медиумско претставување и политичко рекламирање на радиодифузерите и печатените медиуми им се изрекува парична казна во износ од 1 500 до 5 000 евра, во зависност од прекршокот. ААВМУ прво спроведува постапка за порамнување и доколку таа не е успешна, се поведува прекршочна постапка пред надлежниот основен суд.

ОГРАНИЧУВАЊА ЗА АКТУЕЛНИТЕ ФУНКЦИОНЕРИ

Функцијата претседател на Република Македонија е неспојлива со функцијата пратеник, член на совет и градоначалник.

Од денот на донесувањето на одлуката за распишување на избори до завршување на изборите не смее:⁴⁹

- да се започне изградба или да се одржуваат јавни настани по повод изградба со средства од Буџетот или од јавни фондови или со средства на јавни претпријатија и други правни лица што располагаат со државен капитал на нови објекти во инфраструктурата како патишта, водоводи, далноводи, канализација, спортски игралишта и други објекти или објекти за општествени дејности, училишта, градинки и други објекти, освен ако за таа намена претходно се обезбедени средства од Буџетот, односно се работи за реализација на програма донесена

⁴⁹ Со одлука на Уставниот суд од 2017 година (Службен весник на РМ, 57/17) се поништуваат став 1 алинеја 1 и став 2 алинеја 2 од Изборниот законик кои се однесуваат на располагање со буџетски средства и со распределба на субвенции. Целосната одлука е достапна на <http://ustavensud.mk/?p=11684>.

врз основа на закон во тековната година. Под забрана за одржување јавни настани не се подразбира особено давање јавна изјава на носител на јавна функција или кандидат за носител на јавна функција на митинг, интервју на медиум, дебата на медиум или одговор на новинарско прашање;⁵⁰

- да се вршат исплаќања на плати, пензии, социјална помош или други исплати и материјални надоместоци од буџетски средства или од средства на јавните фондови кои не се редовни месечни исплати, односно сите едногодишни трансфери и исплати или еднократни трансфери од буџетски средства или од средства на јавни фондови, ниту да се отуѓува државен капитал ниту да се потпишуваат колективни договори.

Министерството за финансии е должно сите буџетски исплати, освен редовните плати, пензии и комунални трошоци, да ги објавува јавно на Интернет-страница во посебна база за буџетски трошоци. Исто така, Министерството за финансии две недели по распишување на изборите поднесува предизборен финансиски извештај. Законот утврдува дека во извештајот е опфатен преглед на сите планирани и реализирани приходи и расходи од Буџетот од почетокот на фискалната година до денот на поднесувањето на извештајот кој се објавува на веб-страницата на Министерството.⁵¹

Доколку некој од кандидатите за претседател е припадник на вооружените сили на Република Македонија, униформираниот дел на полицијата, овластените службени лица во Министерството за внатрешни работи, Министерството за одбрана или Агенцијата за разузнавање, од денот кога ќе биде утврден како кандидат работниот однос ќе му мирува.

МАНДАТ НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Мандатот на претседателот на Републиката започнува со давање и потпишување на свечена изјава пред Собранието на Република Македонија, што треба да се случи во рок од 10 дена откако ќе се објават конечните резултати, но не порано од денот на престанок на мандатот на претходниот претседател. Свечената изјава гласи:

⁵⁰ Службен весник на Република Македонија, Закон за измени и дополнувања на Изборен законик, 208/18.

⁵¹ Ibid

„Изјавувам дека функцијата претседател на Република Македонија ќе ја вршам совесно и одговорно, ќе го почитувам Уставот и законите и ќе го штитам суверенитетот, територијалниот интегритет и независноста на Република Македонија.“

Со стапувањето на функција, претседателот добива мандат да:

- ја претставува Републиката;
- биде врховен командант на вооружените сили на Република Македонија;
- го определува мандатот за состав на Владата на Република Македонија;
- ги поставува и да ги отповикува со указ амбасадорите и пратениците на Република Македонија во странство;
- ги прима акредитивните и отповикувачките писма на странските дипломатски претставници во земјата;
- предлага двајца судии на Уставниот суд на Република Македонија;
- предлага двајца членови на Републичкиот судски совет;
- именува тројца членови на Советот за безбедност на Република Македонија;
- именува и да разрешува и други носители на државни и јавни функции утврдени со Уставот и со законите;
- доделува одликувања и признанија во согласност со закон;
- дава помилување во согласност со закон и
- врши други функции утврдени со Уставот.

Најмалку еднаш годишно, најчесто во месец декември, претседателот на Републиката го известува Собранието за прашања од негова надлежност. Собранието може да побара од претседателот на Републиката да даде мислење за прашања од негова надлежност.

Функцијата претседател на Републиката е неспојлива со друга јавна, политичка или професионална функција. Претседателот ужива имунитет во вршењето на својата функција, но доколку го прекрши Уставот или законите во вршење на својата должност за тоа мора да одговара. Постапката за утврдување на ваква одговорност треба да ја покрене Собранието со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, но истото нема право да одлучува за одговорноста на претседателот. За одговорноста на претседателот одлучува Уставниот суд со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број судии, кој, исто така, со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број судии, може да одлучи да му го одземе имунитетот.

НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ⁵²

Право за набљудување на изборите имаат акредитирани набљудувачи, при што овластувањето го издава ДИК. Акредитација за набљудувачи можат да добијат домашни и странски граѓански организации кои се регистрирани барем една година пред одржувањето на изборите, а во својот статут го имаат вградено начелото за заштита на човековите права. Претставници на странски земји, исто така, можат да ги набљудуваат изборите. Овластени претставници на подносителите на листите имаат право да определат нивен претставник кој ќе ја следи работата на изборните органи.

⁵² КАС, ИДСЦС, Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf

УЧЕСНИЦИ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ 2019

ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ
ИЗБОРИ

2019

УЧЕСНИЦИ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ 2019⁵³

Блерим Река

Блерим Река е редовен професор на Правниот факултет при Универзитетот на Југоисточна Европа во Тетово. На претседателските избори 2019 ќе настапи како независен кандидат, но поддржан од Алијанса на Албанците и Беса.

Дипломирал на Правниот факултет на Универзитетот во Приштина. Магистрирал во 1994 година, исто така, на Универзитетот во Приштина на тема „Нелојална конкуренција и монопол како прекршување на слободниот тек на добра и услуги во заедничкиот пазар“. Докторирал на универзитетите во Приштина и Грац на тема „Правниот систем во поствоено Косово за време на администрацијата на интерим мисијата на Обединетите нации во Косово 1999 – 2001: Моќ и ограничувања.“ Автор е на низа публикации од областа на правото, институциите на ЕУ и европската интеграција.

Во рамки на Универзитетот на Југоисточна Европа ги извршувал функциите заменик-ректор за истражување (2005 – 2006), како и декан на Факултетот за јавна администрација.⁵⁴

Во периодот 2006 – 2010 Блерим Река е назначен за амбасадор, шеф на Мисијата на Република Македонија во Европската Унија во Брисел. Дополнително, Река бил Советник за ЕУ интеграција на претседателот на Република Косово (2011 – 2013), бил член на експертската комисија за надворешни работи на Парламентот на Република Косово (2011 – 2013), член на правниот совет на Владата на Република Македонија (2003 – 2006), како и член на експертскиот тим на Владата на Република Македонија за Националната стратегија за интеграција во ЕУ (2004). Бил вклучен и во креирањето на уставните амандмани произлезени од Охридскиот рамковен договор.⁵⁵

Блерим Река е роден на 22 мај 1960 година во Скопје, женет е и има три деца.

⁵³ Кандидатите се подредени по азбучен ред според името на кандидатот.

⁵⁴ Блерим Река. Универзитет на Југоисточна Европа. Пристапено на: <https://www.seeu.edu.mk/en/~b.reka> (последна посета: 6.3.2019).

⁵⁵ Professor Dr. Blerim Reka. Geopolitical Intelligence Services. Пристапено на: <https://www.gisreportsonline.com/blerim-reka,12,expert.html> (последна посета: 6.3.2019).

Гордана Силјановска Давкова

Гордана Силјановска Давкова е професор на Правниот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Основното и средното образование ги завршува во Скопје, по што го продолжува образованието на Правниот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Додипломските студии ги завршува во 1978 година, а своето образование го продолжува со магистерски студии на истиот Факултет. Во 1994 ги завршува докторските студии *Cum laude* на Правниот факултет во Љубљана, Република Словенија. Нејзината докторска дисертација е на тема *Local Self-government - between Norms and Reality*. На претседателските избори 2019 ќе настапи како кандидат на ВМРО-ДПМНЕ.

Од 1989 година го започнува ангажманот како асистент по предметот Политички систем на Правниот факултет во Скопје, додека во 1994 е избрана за доцент по Уставно право и Политички систем. Ангажманот како редовен професор на Правниот факултет го започнува во 2004 година.

Во периодот 1992 – 1994 година Силјановска Давкова врши функција министер без ресор. Од 1994 година е дел од експертите за родови прашања на УНДП, а од 1998 е експерт за изборни прашања на ООН. Во периодот 2008 – 2016 година ја претставува Република Македонија во Венецијанската комисија. Низ годините била активна во повеќе граѓански организации, на дел од кои е и основач. Добитничка е на многу награди, вклучително и за придонес кон владеењето на правото од Мисијата на ОБСЕ во Македонија и на медал за нејзината работа кон родовата еднаквост од Сојузот на жени на Македонија.

Нејзиното име се појавува како автор или коавтор на повеќе од 200 наслови од областа на правото, политичкиот систем и уставното право.

Гордана Силјановска Давкова е родена на 11 мај 1955 година во Охрид, мажена е и има две деца.⁵⁶

⁵⁶ Curriculum Vitae; веб-страница на Правен факултет „Iustinian Primus“ Скопје; Пристапено на: <http://pf.ukim.edu.mk/wp-content/uploads/2018/02/C.V.-GORDANA-SILJANOVSKA-DAVKOVA-2c-2016.pdf> (последна посета: 21.2.2019).

Стево Пендаровски

Стево Пендаровски е универзитетски професор, работи на Факултетот за политички науки при Универзитетот „Американ колеџ“ во Скопје (УАКС). Дипломирал во 1987 година на Правниот факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а магистерските и докторските студии ги завршил на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје. Ова е втора претседателска кандидатура на Пендаровски, кој на претседателските избори во 2014 загуби од Ѓорѓе Иванов во вториот круг гласање. На претседателските избори 2019 ќе настапи како заеднички кандидат на СДСМ, ДУИ и на 29 други политички партии.

Магистрирал на тема „Нова геополитика на Република Македонија: Контрадикциите на комунистичките и транзиционите матрици“, а докторирал на тема „Надворешната и безбедносна политика на ЕУ и малите држави: рамката на националниот дискурс“.⁵⁷ Во моментот е ангажиран како вонреден професор по предметите Меѓународна безбедност, Надворешна политика и Глобализација.

Во периодот 2001 – 2004 година Стево Пендаровски работи како советник за национална безбедност во Кабинетот на претседателот Борис Трајковски, а во периодот 2005 – 2009 година ја извршува функцијата советник за надворешна политика во Кабинетот на претседателот Бранко Црвенковски. Бил и претседател на Државната изборна комисија, во периодот 2004 – 2005 година. Претходно, од 1998 до 2001 година, работи како помошник-министер во Министерството за внатрешни работи и како началник на Управата за аналитика и истражување во рамки на истото Министерство. На парламентарните избори во 2016 година Стево Пендаровски е избран за пратеник во Собранието на Република Македонија, а од ноември 2017 е назначен за национален координатор за подготовка на Република Македонија за членство во НАТО.⁵⁸

⁵⁷ Прирачник за претседателски избори 2014. Пристапено на <http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/priracnici/priracnikpretsedatelski2014mkupd.pdf> (последна посета: 4.3.2019).

⁵⁸ Веб-страница на Влада на Република Македонија. Пристапено на: <https://vlada.mk/NacionalniKoordinatori/StevoPendarovski> (последна посета 4.3.2019).

Тој е автор на повеќе книги и научни трудови објавени во Македонија и пошироко, како и учесник на многу научни конференции, јавни дебати и дискусии.

Стево Пендаровски е роден на 3 април 1963 година во Скопје, женет е и има едно дете.

**ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ
ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА 2019 ГОДИНА –
РЕЗУЛТАТИ, КАМПАЊА,
ОЦЕНКИ**

ВОВЕД

На 21 април и 5 мај 2019 година се одржаа првиот и вториот круг од шестите претседателски општи избори во Република Северна Македонија. Во двата круга на изборите победи Стево Пендаровски, кандидат поддржан од владејачкиот Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ), Демократската унија за интеграција (ДУИ) и 29 други политички партии. Во првиот круг на изборите се учествуваа и Гордана Силјановска Давкова, кандидат поддржан од опозициската Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) и коалицијата предводена од оваа партија „За подобра Македонија“, и Блерим Река, кандидат поддржан од Алијансата на Албанците и БЕСА. Во вториот круг влегоа кандидатите Стево Пендаровски и Гордана Силјановска Давкова. На шестите претседателски избори беа запишани вкупно 1 808 131 гласачи. Во првиот круг излегоа да гласаат 753 520 (41,67 %), додека во вториот круг излегоа да гласаат 843 508 (46,65 %) гласачи.

Претседателските избори беа распишани на 8 февруари 2019 година, а изборната кампања започна на 1 април 2019 година. Карактеристично за овие избори беше тоа што кандидатите тврдеа дека се натпартиски кандидати со поддршка од политички партии. Тројцата кандидати своите номинации ги потврдија преку собирање граѓански потписи. Исто така, изборите беа окарактеризирани со ниска излезност во првиот и во вториот круг, при што постоеше ризик да не се постигне потребниот консензус од 40 % во вториот круг. Во вториот круг, покрај најавите за бојкот, ниту една од парламентарните политички партии и учесници на изборите не повика на бојкот, со што цензусот беше исполнет. Во првиот круг, значителна беше пониската излезност во средините со мнозинско етничко албанско население. Во вториот круг излезноста во овие средини беше повисока, што значително влијаеше кон зголемениот цензус.

Претседателските избори ги набљудуваа вкупно 3 156 домашни и 463 странски набљудувачи во првиот круг,⁵⁹ односно 3 321 домашни и 809 странски набљудувачи во вториот круг на изборите.⁶⁰ Бројот на набљудувачи е помал во однос на претходните претседателски избори, а особено е помал бројот

⁵⁹ Табела на акредитирани набљудувачи за изборите за претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 19.4.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1HS0vy95EdU5_LLM84TaTelxrwIqoVamS/view (последна посета: 16.5.2019).

⁶⁰ Табела на акредитирани набљудувачи за изборите за претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 3.5.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1PKHjcxCKvdmI2_wON4uzigZ3ujsRxSb1/view (последна посета: 16.5.2019).

на домашни набљудувачи (9 917 во првиот круг и 10 013 набљудувачи во вториот круг). Генералната оценка на набљудувачите е дека изборите овозможиле почитување на темелните слободи, биле ефикасно спроведени, во фер и демократска атмосфера. Забелешки беа дадени кон нејасноста на постоечката законска рамка особено во делот за кампањата во вториот круг, како и кон реториката на претседателските кандидати при крајот на изборната кампања во вториот круг. Во продолжение, овој Прирачник дава подетален осврт на изборната кампања, финансирањето на кампањите на претседателските кандидати, известувањето на медиумите, резултатите од изборите, почитувањето на избирачките права, оценка на изборите од набљудувачите и од политичките партии и сумарни заклучоци за целокупниот изборен циклус.

ИЗБОРНА КАМПАЊА И ФИНАНСИРАЊЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ

Кампањата за избор на претседател започна на 1 април и во најголемиот дел се карактеризираше со позитивна промоција на кандидатите, но со привремени антагонистички изјави помеѓу кандидатите поддржани од СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, особено при крајот на кампањата за вториот круг од изборите. Кандидатите користеа повеќе средства за информирање и комуникација со граѓаните, како телевизиски реклами, интернет-рекламирање и средби со граѓани. Карактеристично за овие претседателски избори беше тоа што кандидатите преферираа средби со граѓани од помал обем наместо големи митинзи. Според МВР, гласањето поминало мирно без посериозни нарушувања на јавниот ред и мир. Во првиот круг биле регистрирани четири фотографирања на гласачко ливче и едно оштетување на гласачка кутија.⁶¹ Во вториот круг, биле регистрирани три фотографирања на гласачко ливче, еден случај во Неготино каде што лице на параванот испишало бројка со пенкало и еден случај за организирано носење гласачи за кој се преземени мерки за расчистување на случајот.⁶²

Карактеристично, исто така, за овие претседателски избори, е тоа што и покрај декларативната независност на сите кандидати за претседател, сепак, истите во својата кампања беа во најголема мера поддржани од политички партии и во најголем дел во своите кампањи ги рефлектираа партиските позиции.

Кампањата на Стево Пендаровски се водеше под слоганот „Заедно напред“. Кампањата вклучуваше настапи на емисии, телевизиски спотови, интернет-рекламирање, како и континуирани средби со граѓани на кои Стево Пендаровски дискутираше со граѓаните за актуелни прашања. Пендаровски ја темелеше својата кампања врз две клучни пораки. Прво, силна поддршка за процесот на евроатлантска интеграција на земјата како услов за напредок на земјата преку спроведување на Договорот од Преспа. Второ, тој инстистираше дека е единствениот кандидат кој може да ги обедини сите етнички заедници во земјата и дека само преку кандидат кој обединува земјата може да се надева на успех. Дополнително, во својата кампања Пендаровски често се

⁶¹ „Спасовски: Мирни и демократски избори како што доликува на земја членка на НАТО“, Министерството за внатрешни работи, 21.4.2019. Достапно на: <https://mvr.gov.mk/vest/8999> (последна посета: 30.5.2019).

⁶² „Спасовски: Изборите поминаа мирно со незначителен број неправилности“, Макфакс, 5.5.2019. Достапно на: <https://makfax.com.mk/izbori-2019/видео-спасовски-изборите-поминаа-мир/> (последна посета: 30.5.2019).

осврнуваше и на работата на претседателот Иванов, притоа претставувајќи го како негативен пример за позицијата претседател, но и како продолжена рака на политиките на поранешната власт предводена од ВМРО-ДПМНЕ. Во однос на своите противкандидати, Стево Пендаровски повеќе беше насочен кон противкандидатката Гордана Силјановска Давкова, а имаше речиси по-неутрален тон во однос на противкандидатот Блерим Река. Во повеќе наврати во своите обраќања, како и за време на дебатните емисии, Пендаровски ја обвинуваше Силјановска дека е кандидат кој ги застапува политиките на ВМРО-ДПМНЕ, дека ги дели граѓаните по повеќе основи, но и дека со својот став против Договорот од Преспа таа не може да ја води земјата напред кон интеграција во евроатлантските структури.

Кампањата на Гордана Силјановска Давкова се водеше под слоганот „Правда за Македонија“ и, исто така, вклучуваше настапи на емисии, телевизиски спотови, интернет-рекламирање, како и континуирани средби со граѓани каде што се дискутираше за актуелни прашања. Силјановска Давкова својата кампања ја темелеше врз позицијата дека Договорот од Преспа и промената на името се противправни и штетни за земјата. Таа сметаше дека Договорот нанел „неправда врз Македонија“ и дека нејзина должност, ако биде избрана за претседател, е да се обиде преку достапните правни инструменти да го поништи тој процес. Дополнително на својот спротивставен став во однос на Договорот од Преспа, Силјановска ја обвини власта и СДСМ дека зад премисата за влез во ЕУ и НАТО ги демонизираат сите граѓани кои мислат различно од нив и кои се против обврските од Договорот од Преспа за промена на името на државата. Сепак, во неколку наврати таа изјави дека доколку биде избрана за претседател ќе го почитува Договорот, но приватно нема да го користи новото име на земјата. Во своите настапи Силјановска Давкова континуирано ја обвинуваше власта дека не прави доволно за владеењето на правото и борбата против корупцијата и дека земјата не може да оди напред сè додека СДСМ и ДУИ се на власт. Во однос на противкандидатите, Силјановска Давкова во неколку наврати ги критикуваше ангажманите на Стево Пендаровски во Министерството за внатрешни работи, но и како советник за национална безбедност на претседателот Бранко Црвенковски. Во однос на Блерим Река, таа беше повоздржана и имаше претежно позитивен тон кон неговата кандидатура, притоа избегнувајќи директна конфронтација. Во кампањата за вториот круг, Силјановска Давкова направи повеќе обиди да се приближи до гласачите етнички Албанци со фокус на гласачите од албанската опозиција.

Блерим Река својата кампања ја водеше под слоганот „Река за Републиката“. Како и останатите кандидати, Блерим Река своите пораки ги испраќаше преку настапи на емисии, телевизиски спотови, интернет-рекламирање и средби со граѓани, но претежно во средините со мнозинско албанско население. Во најголема мера, кампањата на Блерим Река се одвиваше на албански јазик и преку медиумите на албански јазик. Блерим Река во својата кампања го поддржуваше Договорот од Преспа како услов за евроатлантските интеграции на земјата. Тој својата кампања ја темелеше врз идејата за евроатлантска и мултиетничка република и враќање на републиката. Според Река, во моментот земјата е само држава, но не и република во која ќе владее правото, каде што судството нема да биде политизирано и администрацијата нема да биде непотизирана. Иако со спротивни ставови во однос на Договорот од Преспа, во текот на кампањата Блерим Река избегнуваше конфронтација со Гордана Силјановска Давкова, притоа фокусирајќи се повеќе кон Стево Пендаровски. Река го критикуваше Стево Пендаровски поради поддршката од ДУИ како партија која била 11 години дел од владата на Груевски.

Паралелно со активностите на тројцата кандидати за претседател, ДУИ, Демократската партија на Албанците и Алтернатива спроведуваа кампања со цел обезбедување поддршка на Стево Пендаровски. Кампањските активности на ДУИ се темелеа врз концептот на „консензуален претседател“. Забележително за кампањата на трите партии беше отсуството на Стево Пендаровски. Иако за првиот круг активностите на овие партии беа од помал обем, тие значително се зголемија во кампањата за вториот круг.

Во периодот по изборите Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ направи анализа во однос на кампањите на профилите на претседателските кандидати на Фејсбук и Твитер. Во анализата се покажа дека најголем дел од пораките кои кандидатите ги постираа се во однос на промоција на кампањски настани и говори. Со ваквиот пристап, кандидатите одвоија помалку простор за пренесување на своите политички ставови до јавноста или нудење конкретни решенија од нивните програми. Ограничената искористеност на социјалните медиуми за целите на својата кандидатура кај кандидатите резултираше и со релативно малиот број следбеници и мал реален пораст на нивниот број во текот на двата избирачки круга. Диспропорција е забележана и на бројот на следбеници во однос на вкупниот број гласачи за кандидатите, што е особено видливо кај Река и Силјановска. Содржински, Пендаровски најголем осврт имаше на темите кои се поврзани со ЕУ и НАТО, Силјановска на решавањето на внатрешните проблеми, додека Река претежно се осврна на потребата од Албанци во највисоките раководни структури на државата, како и на темите поврзани со ЕУ и НАТО. Сепак,

може да се заклучи дека следбениците на социјалните мрежи најмногу реагираат на пораките на кандидатите кои не се поврзани директно со политичката кампања туку со тековни настани, како спортски успеси, религиски празници и лични афинитети на самите кандидати.

ФИНАНСИРАЊЕ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРЕТСЕДАТЕЛ⁶³

За трошоците кои кандидатите ги имаат во изборната кампања тие се должни да достават три финансиски извештаи, доколку учествуваат само во првиот круг од гласањето или вкупно четири финансиски извештаи, доколку учествуваат и во вториот круг од гласањето. Првиот извештај, кој се однесува на првите десет дена од кампањата, кандидатите беа должни да го достават на 11. ден од кампањата, односно на 11 април. Вториот извештај кандидатите беа должни да го поднесат еден ден по завршувањето на кампањата, на 20 април, и тој се однесува за втората половина од кампањата. За првиот дел од кампањата, кандидатите Блерим Река и Стево Пендаровски ги поднесоа финансиските извештаи на 11 април, додека кандидатката Гордана Силјановска Давкова го поднесе извештајот на 12 април. За вториот дел од кампањата во првиот круг, Гордана Силјановска Давкова не поднесе финансиски извештај. Кандидатите Пендаровски и Силјановска Давкова кои учествуваа и во вториот круг, исто така, беа должни на 4 мај, еден ден пред одржувањето на вториот круг, да поднесат трет финансиски извештај кој се однесува за изборната кампања за вториот круг на гласање. И двајцата кандидати навремено ги поднесоа овие финансиски извештаи. Последниот вкупен финансиски извештај сите кандидати се должни да го поднесат најдоцна во рок од 30 дена по затворањето на трансакциските сметки и тоа до Државната изборна комисија, Државната комисија за спречување на корупција и Државниот завод за ревизија и до Собранието на Република Северна Македонија. При финансирањето на изборната кампања, учесникот во изборната кампања може да потроши најмногу до 110 денари по запишан избирач во избирачкиот список, односно 198 894 410 денари. Доколку организаторот на изборната кампања собрал повеќе средства од оние што ги потрошил, тогаш истиот е обврзан вишокот средства да ги подари во добротворни цели.

Според поднесените финансиски извештаи, најскапа изборна кампања спровел кандидатот Стево Пендаровски, кој до крајот на вториот круг потрошил 47 890

⁶³ Финансиските извештаи на претседателските кандидати се достапни на веб-страниците на Државната изборна комисија (<https://www.sec.mk/pretsedatelski-izbori-21-04-2019/>) и на Државниот завод за ревизија (<http://www.dzr.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1073>).

399 денари (778 704 евра⁶⁴). Во периодот до 3 мај, тој собрал значително повеќе средства од тие што ги потрошил, односно 7 903 382 денари (482 726 евра).

Неговата опонентка Гордана Силјановска Давкова, до крајот на вториот круг, според достапните извештаи, потрошила вкупно 21 671 920 денари (352 389 евра), а во истиот период собрала 21 032 918 денари (341 998 евра), односно потрошила 639 000 денари (10 391 евра) повеќе отколку што собрала.

Кандидатот кој не влезе во првиот круг, Блерим Река, потрошил најмалку средства. Река потрошил вкупно 19 466 622 денари (316 205 евра), а собрал вкупно 18 150 500 денари (295 130 евра), што значи дека Река потрошил 1 316 122 денари (21 075 евра) повеќе отколку што успеал да собере во текот на изборната кампања.

Финансиски извештаи на кандидатите за претседател на Република Северна Македонија⁶⁵

	Блерим Река		Гордана Силјановска Давкова		Стево Пендаровски	
	Приходи	Расходи	Приходи	Расходи	Приходи	Расходи
Прв извештај 28 март – 10 април (рок 11 април)	1 104 500	1 546 095	12 529 309	2 234 574	31 044 498	29 816 586
Втор извештај 11 – 19 април (рок 20 април)	17 046 000	17 920 527	/	/	14 110 010	15 791 842
Вкупно за прв круг	18 150 500	19 466 622	12 529 309	2 234 574	45 154 508	44 978 698
Трет извештај 22 април – 3 мај (рок 4 мај)	/	/	8 503 609	19 437 346	7 903 382	2 911 701
Вкупно (денари)	18 150 500	19 466 622	21 032 918	21 671 920	53 057 890	47 890 399
Вкупно (евра)	295 130	316 205	341 998	352 389	862 729	778 704
Разлика (денари)	-1 316 122		-639 000		5 167 551	
Разлика (евра)	-21 075		-10 391		84 025	

⁶⁴ Пресметките во евра се правени по среден курс од 61,5.

⁶⁵ Прегледот на финансиските извештаи е направен врз основа на финансиските извештаи кои организаторите на кампањите ги имаа поднесено до соодветните државни органи заклучно со 30 мај 2019 година.

МЕДИУМИ

Во медиумското опкружување во земјата, кое го сочинуваат 250 медиумски куќи, вклучително 130 радиодифузери и околу 1000 интернет-портали, телевизјата сè уште го држи приматот како главен извор на информации. Освен Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, чија законска обврска е надгледувањето на медиумското известување за време на изборниот процес, медиумското известување за време на изборната кампања беше надгледувано и од страна на Меѓународната мисија за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР.⁶⁶ Извештајот на ОБСЕ/ОДИХР укажува на непристрасно известување од страна на јавниот радиодифузен сервис што овозможило гласачите соодветно да се информираат пред да го искористат своето право на глас. Во извештаите на Меѓународната мисија за набљудување на изборите на ОБСЕ, се нотира подобрувањето на состојбата со слободата на медиумите, и покрај забележувањето на еден случај во кој телевизиската екипа на ТВ 21 била предмет на закани и заплашување.⁶⁷ Позитивната нота во врска со наодите од мониторингот останува непроменета и во вториот периодичен Извештај на Меѓународната мисија.⁶⁸

Мониторингот за известувањето на медиумите во врска со изборниот процес се одвиваше од денот на распишување на изборите, заклучно со почетокот на предизборниот молк кој настапи пред вториот круг од изборите. Ваквиот мониторинг го спроведуваше Агенцијата за аудио и аудиовизуелно медиумски услуги – ААВМУ како тело законски одговорно за следење на овој процес. Мониторингот беше спроведен во согласност со „Методологија за мониторинг за медиумското претставување преку радио и телевизиските програмски сервиси за време на изборни процеси“, донесена на 7 февруари 2019 година, а во согласност со последните законски измени кои се однесуваат на начинот и времетраењето на платеното политичко рекламирање.⁶⁹ Извештаите на ААВМУ за следењето на медиумите ги опфаќаат сите облици на изборно медиумско претставување: дневно-информативните емисии,

⁶⁶ ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, 21 април и ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, втор круг, 5 мај. Достапни на: <https://www.osce.org/mk/odhr/elections/north-macedonia/417845?download=true> и <https://www.osce.org/mk/odhr/elections/north-macedonia/418868?download=true> (последна посета: 2.6.2019).

⁶⁷ „АВМУ го осудува нападот врз екипата на ТВ 21 во Арачиново“, МКД.мк, 18.4.2019. Достапно на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/avmu-go-osuduva-napadot-vrz-ekipata-na-tv-21-vo-arachinovo> (последна посета: 25.5.2019).

⁶⁸ ОБСЕ/ОДИХР, 2019

⁶⁹ Веб-страница на ААВМУ. Достапно на: <http://avmu.mk/избори-2019-2/> (последна посета: 31.5.2019).

посебните информативни емисии – особено интервјуата, дебатите или ТВ/ радиосоочувањата, актуелно-информативните програми, актуелно-информативните програми со документаристички пристап и тематските специјализирани информативни програми кои беа посветени на изборите.⁷⁰

Во овие извештаи се забележува тенденција кај медиумските куќи за избалансирано и фер известување во врска со изборните активности и кампањите на тројцата, односно во вториот круг, на двајцата претседателски кандидати. Изборната кампања се оценува како неинтензивна и смирена, а се одликувала со понуда на разновидни содржини.

МОНИТОРИНГ НА ЈАВНИОТ РАДИОДУФУЗЕН СЕРВИС

Табела 1: Застапеност на субјектите во информативните жанрови (1 – 9 април и 10 – 19 април)
Извор: Извештаи од следење на медиумите на Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

	MPT 1				MPT 2				Македонско радио 1				Македонско радио 2			
	I ⁷¹		II ⁷²		I		II		I		II		I		II	
	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%
Стево Пендаровски	00:36:42	26,34%	00:29:56	15,82%	00:21:39	12,39%	00:21:21	10,77%	00:29:10	22,84%	00:32:15	17,53%	00:07:40	12,15%	00:14:48	11,76%
Гордана Силјаноска Давкова	00:25:36	18,38%	00:38:23	20,29%	00:23:56	13,70%	00:22:31	11,36%	00:20:06	15,74%	00:30:33	16,60%	00:09:03	14,34%	00:14:27	11,48%
Блерим Река	00:12:43	9,13%	00:29:55	15,81%	00:16:35	9,49%	00:23:22	11,79%	00:08:44	6,84%	00:14:32	7,90%	00:06:14	9,88%	00:11:34	9,19%

Според информациите достапни во извештаите на ААВМУ, во периодот 1–9 април, за известувањето за изборите МРТ 1 одвоила околу половина од анализи-

⁷⁰ Извештај од медиумското известување за периодот 10 април – 19 април 2019 година – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/02/Втор-Извештај-во-КАМПАЊА-10-19-април-2019.pdf> (последна посета: 31.5.2019).

⁷¹ Извештај за медиумското известување од 1 до 9 април 2019, АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/04/Izvestaj-1-9.04.2019.pdf> (последна посета: 2.6.2019).

⁷² Извештај од медиумското известување за периодот од 10 април до 19 април 2019 година – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/02/Втор-Извештај-во-КАМПАЊА-10-19-април-2019.pdf> (последна посета: 31.5.2019).

раното време (2 часа 19 минути и 19 секунди) од кои за Гордана Силјановска Давкова 25 минути и 36 секунди, а заедно со поддршката и агитациската придружба од опозициската ВМРО-ДПМНЕ кои изнесувале 22 минути и 16 секунди, одвоила вкупно 47 минути и 52 секунди; само за Стево Пендаровски одвоила 36 минути и 42 секунди, а заедно со изборните настапи на СДСМ кои изнесувале 12 минути и 37 секунди, и на коалицискиот партнер ДУИ кои изнесувале 1 минута и 29 секунди, или вкупно одвоила 50 минути и 48 секунди; само за Блерим Река одвоила 12 минути и 43 секунди, а заедно со агитациската придружба од Алијансата за Албанците во траење од 8 минути и 54 секунди, и на Беса, исто така, во траење од 8 минути и 54 секунди, одвоила вкупно 30 минути и 31 секунда.

Во првите девет дена (од 1 до 9 април) од изборната кампања за претседателските избори за Гордана Силјановска Давкова и ВМРО ДПМНЕ во осумнаесетте анализирани изданија на дневниците било отстапено вкупно време од 41 минута и 53 секунди; за Стево Пендаровски, СДСМ, ДУИ и ДПА, вкупно 42 минути и 10 секунди; за Блерим Река, Алијансата за Албанците и Беса, вкупно 43 минути и 20 секунди.

Во периодот од 10 до 19 април, Првиот програмски сервис на Македонската радиотелевизија одвоил: за Гордана Силјановска Давкова 29 минути и 56 секунди, за Стево Пендаровски 38 минути и 23 секунди и за Блерим Река 29 минути и 55 секунди. Во истиот период, Вториот програмски сервис за Силјановска Давкова одвоил 22 минути и 31 секунда, за Пендаровски 21 минута и 21 секунда и за Река 23 минути и 22 секунди.

Во однос на Првиот програмски сервис на Македонското радио, во периодот 1 – 9 април за известување за изборните кампањи биле одвоени вкупно 2 часа 7 минути и 41 секунда, што е за речиси еден час помалку од времето кое било одвоено за другите теми и изнесувало 3 часа 2 минути и 14 секунди, додека во периодот 10 – 19 април биле одвоени 3 часа и 4 минути за известување за изборните кампањи, што е за речиси 40 минути повеќе од времето кое било одвоено за други теми.

Во периодот 1 – 9 април на Вториот програмски сервис на Македонското радио, известувањето за активностите од изборните кампањи на претседателските кандидати имало мал интензитет (1 час 3 минути и 6 секунди), но било забележливо настојувањето да се обезбеди приближно еднакво време за сите тројца претседателски кандидати. За активностите на Гордана Силјановска Давкова биле одвоени 9 минути, за Стево Пендаровски 7 минути и 40 секунди, а за Блерим Река 6 минути и 14 секунди. На истиот програмски сервис во периодот 10 – 19 април за Гордана Силјановска Давкова биле одвоени

14 минути и 27 секунди, за Стево Пендаровски 14 минути и 48 секунди, а за Блерим Река 11 минути и 34 секунди.

Вкупното време отстапено за информирање во анализираниите ТВ-дневници на Вториот програмски сервис за периодот 1 – 19 април укажува на мали разлики при известувањето. Во овој период за индивидуалните изборни претставувања на Силјановска-Давкова биле одвоени вкупно 42 минути и 28 секунди, а за Пендаровски вкупно 37 минути и 17 секунди.⁷³

Табела 2: Застапеност на субјектите во информативните жанрови (22 април – 3 мај)⁷⁴
Извор: Извештаи од следење на медиумите на Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

	МРТ 1		МРТ 2		Македонско радио 1		Македонско радио 2	
	Траење	%	Траење	%	Траење	%	Траење	%
Стево Пендаровски	00:40:57	18,90 %	00:17:21	9,96 %	00:28:37	16,32 %	00:10:20	15,35 %
Гордана Силјановска Давкова	00:59:38	27,52 %	00:27:20	15,68 %	00:27:49	15,86 %	00:14:48	21,99 %
Блерим Река	00:00:48	0,37 %	00:03:20	1,91 %	00:02:59	1,70 %	00:02:16	3,37 %

Според извештајот од набљудувањето во вториот круг, Македонската телевизија отстапила речиси еднаков простор за кандидатите. За Гордана Силјановска Давкова и ВМРО ДПМНЕ бил одвоен 1 час 6 минути и 18 секунди, а за Стево Пендаровски, СДСМ и за ДУИ вкупно 1 час 6 минути и 47 секунди. Во истиот период, пак, на Вториот сервисен програм за Гордана Силјановска Давкова биле одвоени 27 минути и 20 секунди, а за Стево Пендаровски 17 минути и 21 секунда. На Македонско радио 1 за Гордана Силјановска Давкова биле одвоени 27 минути и 49 секунди, а за Стево Пендаровски 28 минути и 37 секунди, додека во Македонско радио 2 биле одвоени 14 минути и 48 секунди за Гордана Силјановска Давкова, а за Стево Пендаровски 10 минути и 20 секунди.

Вкупното време отстапено за информирање во анализираниите ТВ-дневници на Првиот програмски сервис за текот на целата изборната кампања укажува

⁷³ Извештаи за периодот 1 – 9 и 10 – 19 април. АВМУ, 2019.

⁷⁴ Во Табела 2 се прикажани резултатите од медиумското следење на јавниот радиодифузен сервис во периодот на кампањата од вториот круг на изборите во кој учествуваа Гордана Силјановска Давкова и Стево Пендаровски.

на рамномерен пристап. Од 1 април до 3 мај 2019 година, за индивидуалните изборни претставувања на Силјановска Давкова биле одвоени вкупно 1 час 55 минути и 10 секунди, а за Пендаровски вкупно 1 час 56 минути и 2 секунди.⁷⁵

Во однос на локалните избори, според извештаите, повеќето програми на јавниот сервис во дневноинформативните емисии не информираа за локалните избори на редовна основа. Известувањето, според извештаите, било минимално и спорадично во двата изборни круга, со фокус на локалните избори во Охрид.

МОНИТОРИНГ НА КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ МЕДИУМИ

Табела 3: Застапеност на субјектите во информативните жанрови (1 – 9 април и 10 – 19 април)
Извор: Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

	Алсат М		ТВ Алфа		ТВ Канал 5		ТВ Сител		ТВ Телма		1 ТВ		ТВ 21 М		Клан Македонија	
	I ⁷⁶	II ⁷⁷	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Стево Пендаровски	00:21:21	00:21:16	00:17:56	00:33:07	00:16:54	00:19:49	00:46:47	00:57:35	00:22:48	00:26:38	00:05:41	00:16:17	00:22:42	00:18:21	00:19:32	00:23:03
Гордана Силјановска Давкова	00:19:08	00:22:09	00:17:52	00:42:52	00:14:18	00:26:05	00:40:05	00:52:19	00:18:23	00:23:13	00:06:30	00:18:15	00:19:45	00:20:16	00:14:43	00:22:57
Блерим Река	00:09:15	00:21:31	00:06:09	00:23:25	00:09:01	00:17:04	00:11:36	00:15:50	00:13:33	00:12:43	00:03:27	00:13:49	00:22:04	00:23:07	00:15:25	00:21:07

⁷⁵ Извештај за медиумското известување од 22 април до 3 мај 2019 година, АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/05/Извештај-во-КАМПАЊА-втор-КРУГ-22-април-3-мај-2019-finalen.pdf> (последна посета: 31.5.2019).

⁷⁶ Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 1 до 9 април 2019 година. АВМУ, април 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/04/Izvestaj-1-9.04.2019.pdf> (последна посета: 2.6.2019).

⁷⁷ Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 10 до 19 април 2019 година, АВМУ, април 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/02/Втор-Извештај-во-КАМПАЊА-10-19-април-2019.pdf> (последна посета: 31.5.2019).

Табела 3 (продолжение): Застапеност на субјектите во информативните жанрови (1 – 9 април и 10 – 19 април)
Извор: Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

	ТВ Сонце		ТВ Шења		ТВ 24 Вести		ТВМ		ТВ ВИС		ТВ Кобра Радовиш		Вкупно	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II		
Стево Пендаровски	00:13:13	00:22:37	00:18:17	00:27:30	00:25:33	00:30:36	/	/	/	/	/	/	00:05:56	8:47:33
Гордана Силјановска Давкова	00:11:05	00:22:37	00:17:49	00:18:34	00:25:23	00:30:22	/	/	/	/	/	/	00:05:28	8:24:40
Блерим Река	00:04:52	00:22:37	00:14:37	00:14:57	00:18:13	00:25:25	/	/	/	/	/	/	00:02:34	5:39:47

Според извештајот на ААВМУ и вкупната застапеност на субјектите во информативните жанрови за првиот круг (период од 1 до 19 април) од изборите, може да се забележи дека приватните телевизии во голема мера известувале избалансирано за кандидатите Стево Пендаровски (8 часа, 47 минути и 33 секунди) и за Гордана Силјановска Давкова (8 часа 24 минути и 40 секунди), додека кандидатот Блерим Река бил присутен за речиси три часа помалку (5 часа 47 минути и 33 секунди).

Табела 4: Застапеност на субјектите во информативните жанрови (22 април – 3 мај)
Извор: Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги⁷⁸

	ТВ Алсат	ТВ Алфа	ТВ Канал 5	ТВ Сител	ТВ Телма	1 ТВ	ТВ 21 М	ТВ Клан Македонија	ТВ Сонце	ТВ Шења	ТВ 24 Вести	ТВМ	Вкупно
Стево Пендаровски	00:19:00	00:25:14	00:18:54	00:26:31	00:19:54	00:29:21	00:13:00	00:35:36	00:29:08	00:21:51	00:28:46	00:01:51	4:29:06
Гордана Силјановска Давкова	00:17:11	00:33:24	00:20:32	00:35:56	00:23:50	00:27:09	00:23:12	00:32:12	00:26:58	00:18:46	00:27:34	/	4:46:44
Блерим Река	00:01:43	00:01:26	00:00:48	00:01:16	00:00:12	00:03:38	00:02:06	00:04:10	/		00:05:21	/	0:20:40

⁷⁸ Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 22 април до 3 мај 2019 година. АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/05/Извештај-во-КАМПАЊА-втор-КРУГ-22-април-3-мај-2019-finalen.pdf> (последна посета: 2.6.2019).

Според извештајот на ААВМУ за застапеност на субјектите во информативните жанрови за вториот круг (период 22 април – 3 мај) од изборите, може да се забележи дека приватните телевизии во голема мера известувале избалансирано за кандидатите Стево Пендаровски (4 часа 29 минути и 6 секунди) и за Гордана Силјановска Давкова (4 часа 46 минути и 44 секунди). Исто така, иако кандидатот Блерим Река не учествуваше во вториот круг, сепак, медиумите продолжиле да известуваат за него, иако разбирливо значително помалку (20 минути и 40 секунди).

Поголеми разлики се забележуваат кај ТВ Сител и ТВ 21-М, каде разликата во одвоеното време меѓу кандидатите изнесува околу 10 минути во корист на Гордана Силјановска Давкова. Кај останатите мониторираните телевизиски куќи продолжува тенденцијата за избалансирано известување, при што се забележува разлика која не надминува повеќе од 2 до 3 минути по медиум.

Овој период од изборната кампања и медиумското известување го карактеризираа и бројни интервјуа и дебати со претседателските кандидати и стручната јавност кај повеќето од телевизиите, во рамки на телевизиските вести, но и во рамки на централните вести.

ПОСТАПКИ ЗА ПРЕКРШОЦИ ПРИ МЕДИУМСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Мониторингот на ААВМУ го опфаќа и времето одвоено за директни обраќања на претседателските кандидати во информативните емисии на јавниот сервис, како и нотирањето на прекршувањата од Изборниот законик од страна на радиодифузерите. Прекршувања се забележани кај четири дифузери, ТВ Ускана Тетово за одвојување повеќе време за Блерим Река во неколку наврати, 1 ТВ за емитување платена политичка програма за време на дебатна емисија, ТВ М Охрид за одвојување четири минути повеќе време на 2 и 3 мај во делот за платена политичка програма за Стево Пендаровски и кандидатот за градоначалник на Охрид на СДСМ, како и ТВ Кобра Радовиш за емитување изјави од владини функционери за време на изборен молк.⁷⁹

⁷⁹ Преглед на поведени прекршочни постапки (заклучно со 27.5.2019). ААВМУ, мај, 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/избори-2019-2/> (последна посета: 2.6.2019).

РЕЗУЛТАТИ ОД ПРЕТСЕДАТЕЛСКИТЕ ИЗБОРИ

Кандидатот поддржан од СДСМ, ДУИ и останатите коалициски партнери, Стево Пендаровски, освои најмногу гласови во двата круга од изборите и победи на претседателските избори 2019. Во првиот круг од претседателските избори Пендаровски освои 322 581 гласа, односно 42,81 % од гласовите, кандидатот поддржан од ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата, Гордана Силјановска Давкова, освои 318 341 гласа, односно 42,25 % од гласовите. Во првиот круг ниту еден од кандидатите не освои мнозинство од гласовите на запишаните избирачи, односно Пендаровски освои 17,84 %, а Гордана Силјановска Давкова освои 17,6 % од вкупниот број запишани избирачи во Избирачкиот список, поради што беше одржан втор круг на претседателските избори.

Кандидатот поддржан од Беса и Алијансата на Албанците, Блерим Река, не влезе во вториот круг. Блерим Река освои освои 79 888 гласа, односно 10,6 % од гласовите. Значителен беше бројот и на неважечки ливчиња, односно 32 696 (4,34 %). На првиот круг од претседателските избори излегоа да гласаат 753 556 граѓани, што изнесува 41,68 % од вкупно 1 808 131 граѓани кои имаа право на глас.

Прв круг ⁸⁰	Блерим Река	Гордана Силјановска Давкова	Стево Пендаровски	Неважечки ливчиња	Вкупно
Запишани избирачи					1 808 131
Избирачи кои гласале	79 888	318 341	322 581	32 696	753 556
% од избирачи кои гласале	10,6 %	42,25 %	42,82 %	4,34 %	100 %
% од запишани избирачи	4,41 %	17,6 %	17,84 %	1,8 %	41,68 %

⁸⁰ Државна изборна комисија. ЗАКЛУЧОК за објавување коригирани официјални резултати од првиот круг на гласање за избор на претседател на Републиката врз основа на податоците од записниците од Општинските изборни комисији. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Претседателски%20избори%202019/4_Резултати%20од%20избори/Корегирани%20официјални%20резултати%20од%20првиот%20круг.pdf (последна посета: 16.5.2019).

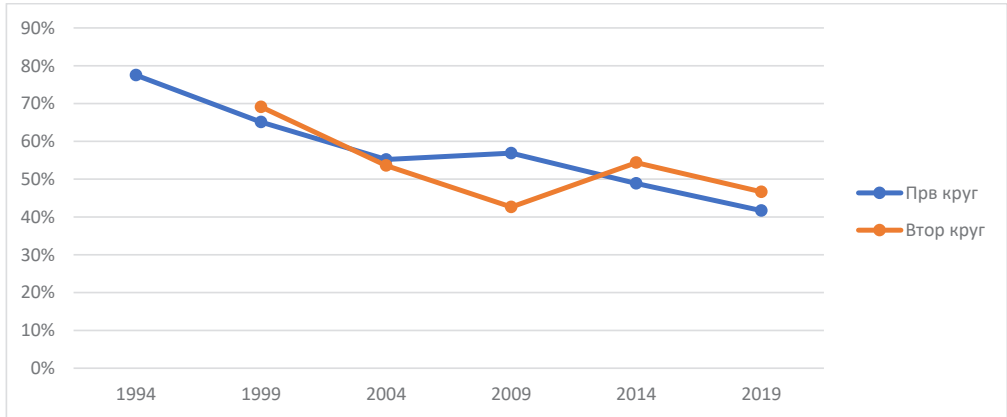
Во вториот круг на изборите Пендаровски освои 435 656 гласа, односно 51,65 % од гласовите, додека Гордана Силјановска Давкова освои 377 446 гласа, односно 44,75 % од гласовите. Во вториот круг 30 407 гласачи ги поништиле своите гласачки ливчиња, што изнесува 3,6 % од гласовите. Вкупниот број на гласачи кои гласаа во вториот круг изнесува 46,65 %, односно гласаа вкупно 843 508 од вкупно регистрирани 1 808 131 гласачи.

Втор круг ⁸¹	Гордана Силјановска Давкова	Стево Пендаровски	Неважечки ливчиња	Вкупно
Запишани избирачи				1 808 131
Избирачи кои гласале	377 446	435 656	30 407	843 508
% од избирачи кои гласале	44,75 %	51,65 %	3,6 %	100 %
% од запишани избирачи	20,87 %	24,09 %	1,68 %	46,65 %

И овие претседателски избори го потврдија трендот на намалување на интересот кај граѓаните да учествуваат во изборниот процес. Па, така додека на првите претседателски избори, кои се одржаа во 1994 година, гласале 77,44 % од гласачите, на изборите во 2014 и 2019 година гласаа околу триесет проценти помалку гласачи во споредба со изборите во 1994 година, поточно 48,86 % во 2014 и 46,65 % во 2019 од вкупниот број запишани гласачи. Ваквиот тренд на опаѓање, како и потешкотиите за обезбедување на потребниот цензус од 40 % во вториот круг, како и политичката несигурност при таков исход, повторно отпочнаа дебата за тоа дали е потребно претседателот да се избира преку непосредни избори или, пак, тој да се избира во Собранието.

⁸¹ Државна изборна комисија. ЗАКЛУЧОК за објавување на конечните резултати од вториот круг на гласање од изборите за избор на претседател на Републиката 2019 година. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Претседателски%20избори%202019/4_Резултати%20од%20избори/Заклучок%20за%20објава%20на%20конечни%20резултати%20-%20втор%20круг.pdf (последна посета: 16.5.2019).

Додека од ДУИ изјавија дека ваквиот начин на избор за нив би бил прифатлива опција⁸², сепак, СДСМ, а особено ВМРО-ДПМНЕ беа против менување на моделот на избор.⁸³

Излезност на претседателски избори во Република Северна Македонија од 1994 до 2014 година⁸⁴

⁸² „Ахмети: за ДУИ е прифатливо претседателот да се избира во Собранието“. Мета.мк. Достапно на: <https://meta.mk/ahmeti-za-dui-e-prifatливо-pretседателot-da-se-izbira-vo-sobranieto/> (последна посета: 16.5.2019).

⁸³ „За СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ е неприфатливо менување на начинот на избор на претседател“. Телма. Достапно на: <https://telma.com.mk/za-sdsm-i-vmro-dpmne-e-neprifatливо-menuvane-na-nachinot-na-izbor-na-pretседатel/> (последна посета: 16.5.2019).

⁸⁴ Веб страница на Државна изборна комисија: www.sec.mk

ЗАШТИТА НА ИЗБИРАЧКОТО ПРАВО

Изборниот законик ја гарантира заштитата на избирачкото право. Според Изборниот законик, секој подносител на листа на кандидати и секој избирач има право да поднесе приговор до Државната изборна комисија доколку смета дека неговото право било повредено. Приговорите од страна на подносителите на листите може да се однесуваат на постапката за гласање, сумирањето и утврдувањето на резултатите, додека избирачите може да поднесат приговор доколку во постапката им е повредено избирачкото право. Постапката која се води за заштита на избирачкото право е итна, поради што доставувањето на приговор и тужба во овој случај не може да се достави по пошта.

Приговорите кои подносителите на листите ги доставуваат до ДИК мора да ги достават во рок од 48 часа по завршување на гласањето, односно по објавување на првичните резултати, а ДИК е должна во рок од 48 часа по прием на приговор да донесе одлука. За одлуката која ја донела ДИК го известува подносителот на приговорот по пат на електронска пошта, а одлуката се смета за доставена во рок од пет часа од испраќањето на електронскиот допис. Подносителот на приговорот, за кој негативно било решено во рамките на ДИК, има право во рок од 24 часа по приемот на решението да поднесе тужба до Управниот суд. Судот мора да донесе одлука во рок од 48 часа по приемот на тужбата. Управниот суд може да ја потврди или да ја преиначи одлуката на ДИК, при што неговите одлуки се правосилни, односно против нив не може да се поднесе жалба или друг вид правен лек.

Во случај на повреда на избирачкото право на избирачот, истиот може да поднесе приговор до ДИК во рок од 24 часа, а ДИК е должна да донесе одлука во рок од 4 часа по приемот на приговорот. Одлуката на ДИК може да биде обжалена, така што во рок од 24 часа по приемот на решението ќе се достави тужба до Управниот суд. Доколку роковите течат и се пресретнат во текот на процесот на гласање, а одлуката е позитивна за избирачот, на истиот ќе му се овозможи да го оствари своето право на глас.⁸⁵

⁸⁵ КАС, ИДСЦС, Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 20.5.2019).

По одржувањето на првиот круг од изборите на 21 април 2019 година, до Државната изборна комисија беа поднесени вкупно 14 приговори од еден подносител: Гордана Силјановска Давкова, од кои се прифатени пет приговори. Од нив, четири (во избирачки места во Кавадарци, Куманово, Охрид и Центар) се поднесени поради неусогласеност на бројот на лица кои гласале и бројот на гласачки ливчиња во кутијата за гласање.⁸⁶ Во Општина Аеродром, прифатениот приговор се однесувал на тоа што на лице кое не е најдено во избирачкиот список му е овозможено да гласа. Во сите пет случаи резултатите од гласањето беа поништени, но до прегласување не дојде, бидејќи вкупниот број на запишани избирачи на тие гласачки места не влијае врз вкупните резултати. За сите прифатени приговори е поведена постапка за утврдување одговорност за сторена потешка повреда на одредбите од Изборниот законик.⁸⁷

По одржувањето на вториот круг од изборите на 5 мај 2019, беа поднесени вкупно 12 приговори од два подносителя: ВМРО-ДПМНЕ поднесе еден приговор и Гордана Силјановска Давкова поднесе 11 приговори. Четири од приговорите на Гордана Силјановска Давкова беа прифатени од страна на ДИК. Првиот прифатен приговор е од избирачко место во Куманово поради неусогласеност на бројот на лица кои гласале и бројот на гласачки ливчиња во кутијата за гласање. Вториот приговор е од избирачко место во Шуто Оризари поради тоа што на еден гласач му било ускратено правото да гласа, бидејќи неговото место во графата било веќе потпишано, со што постои сомнеж дека постоело гласање за друг. Во избирачко место во Сарај, еден приговор е прифатен поради нарушена тајност во гласањето. Четвртиот прифатен приговор се однесува на прекршок во избирачко место во Радовиш поради неусогласеност на бројот на потписи и заокружени гласачи во избирачкиот список. Во сите четири случаи, резултатите од гласањето беа поништени, но до прегласување не дојде бидејќи вкупниот број на запишани избирачи на тие гласачки места не влијае врз вкупните резултати. За сите прифатени приговори е поведена постапка за утврдување одговорност за сторена потешка повреда на одредбите од Изборниот законик.⁸⁸

⁸⁶ Во три од случаите, разликата помеѓу бројот на лица кои гласале и бројот на ливчиња во кутијата е едно ливче, освен во избирачкото место 1338 во Охрид каде што разликата е 40 ливчиња.

⁸⁷ Веб-страница на Државна изборна комисија. Решенија по приговори. Достапно на: <https://www.sec.mk/pretsedatelski-izbori-21-04-2019/> (последна посета: 20.5.2019).

⁸⁸ Решенија по приговори II круг. Достапно на: <https://www.sec.mk/reshenija-po-prigovori-ii-krug/> (последна посета: 20.5.2019).

ОЦЕНКА НА ИЗБОРИТЕ ОД НАБЉУДУВАЧИТЕ

Претседателските избори ги набљудуваа вкупно 3 619 набљудувачи во првиот круг и 4 130 набљудувачи во вториот круг. Од нив, 3 156 домашни и 463 странски набљудувачи во првиот круг,⁸⁹ односно 3 321 домашни и 809 странски набљудувачи во вториот круг на изборите.⁹⁰ Најголем број на домашни набљудувачи имаше граѓанската асоцијација МОСТ, односно 1 994 набљудувачи во првиот круг и 2 032 набљудувачи во вториот круг. Потоа, Здружението за афирмација на хумани вредности и младинска интеграција МАК-СОНЦЕ Скопје имаше 583 акредитирани набљудувачи во првиот круг и 768 набљудувачи во вториот круг. Трета организација со најмногу акредитирани набљудувачи е Здружението на граѓани за развој и промоција на туризмот, одржлив развој и човекови права АКЦИОС 2017 Скопје со по 329 набљудувачи во двата круга од изборите. Други организации кои ги набљудуваа изборите беа Цивил Центар за слобода Скопје со 160, односно 162 набљудувачи во вториот круг, Инклузива од Гостивар со 44, Национален ромски центар од Куманово со 20, Здружението на лица со посебни потреби „Заедно можеме“ со 10 набљудувачи, како и Македонскиот центар за култура и развој и Институтот за економски стратегии и меѓународни односи – Охрид со по осум набљудувачи.⁹¹

Организацијата за безбедност и соработка во Европа/Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) имаше 195 набљудувачи во првиот и 249 набљудувачи во вториот круг, со што беше најголема странска набљудувачка мисија. Светскиот македонски конгрес имаше акредитирано по 59 набљудувачи во двата круга. Амбасадите на САД, Канада, Руската Федерација, Франција, Италија, Албанија, Унгарија, Шведска, Велика Британија и Северна Ирска, Холандија, Косово, како и Делегацијата на Европската Унија во Северна Македонија, исто така, ги набљудуваа изборите со помал број набљудувачи. Дополнително, свои набљудувачи на изборите имаа и Државните изборни комисии на Црна Гора и Босна и Херцеговина, Меѓународната фондација за изборни системи – ИФЕС – Канцеларија во Република Северна Македонија, КДИ – Демократски институт на Косово, Пар-

⁸⁹ Табела на акредитирани набљудувачи за изборите за претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 19.4.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1HS0vy95EdU5_LLM84TaTelxrwIqoVamS/view (последна посета: 16.5.2019).

⁹⁰ Табела на акредитирани набљудувачи за изборите за претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 3.5.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1PKHjcxCKvdmI2_wON4uzigZ3UjsRxSb1/view (последна посета: 16.5.2019).

⁹¹ Ibid

ламентарното Собрание на Советот на Европа, Парламентарното Собрание на ОБСЕ, Иницијатива за дијалог и демократија НВО Силба од Данска, СИЛЦ – Шведскиот меѓународен либерален центар, како и Фиделитас – унгарска младинска политичка организација. Дополнително на набљудувачите, акредитирани беа и 289 преведувачи од кои најголемиот број беа акредитирани од страна на ОБСЕ/ОДИХР, односно 187 преведувачи и Амбасадата на САД имаше 63 акредитирани преведувачи.⁹²

Првиот круг на изборите го следеа и 48 странски новинари, односно новинари од агенцијата Руптли, ОРФ – Австриска радиотелевизија, БНТ – Бугарска национална телевизија, Бугарска национална телевизија – ТВ НОВА, Ал Џезеира на англиски јазик, Кјодо Њуз, РТВ Војводина, Бугарско национално радио, Гласот на Америка, Н1 Телевизија Белград, Асошијетед прес, Европска фото прес агенција – ЕПА, Германска државна телевизија АДР, Телевизија Т7 Приштина, Ал Џезеира Балкан, Ројтерс, Германско радио Баеришер Рундфинк и Турска државна телевизија ТРТ. Во вториот круг, бројот на новинари се зголеми на 60, односно дополнително беа акредитирани новинари од ТРТ Ворлд, МРТВ дописник од Белград и ЕРТ 3 – Грчка национална телевизија трет канал.

Во прелиминарните извештаи за првиот и вториот круг, Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР⁹³ оцени дека претседателските избори биле добро спроведени со почитување на темелните слободи и права и на гласачите им било овозможено да се информираат за кандидатите пред да го направат својот избор. Оценето беше дека денот на изборите се одвивал непречено, со почитување на клучните постапки на транспарентен начин. Најмногу забелешки се посочени во однос на нејасноста на законската рамка, односно недостатоци во Изборниот законик. Законската рамка е оценета како соодветна за спроведување демократски избори, но дека не ги регулира сите аспекти за одржување на изборите, особено во делот на финансирање на кампањата во вториот круг на изборите. За законската рамка е посочено дека не дава целосна и ефективна правна заштита најмногу поради ограничувањата на правото да се вложуваат приговори и жалби во изборниот процес, при што не може да се овозможи правен лек при евентуални нерегуларности.

⁹² Ibid

⁹³ ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, 21 април и ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, втор круг, 5 мај. Достапни на: <https://www.osce.org/mk/odhr/elections/north-macedonia/417845?download=true> и <https://www.osce.org/mk/odhr/elections/north-macedonia/418868?download=true> (последна посета: 20.5.2019).

Граѓанската асоцијација МОСТ оцени дека граѓаните слободно излегле да го дадат својот глас и дека гласањето било спроведено во фер и демократска атмосфера. МОСТ регистрирале неколку изолирани случаи на неправилности кои според нив не влијаеле врз квалитетот на изборниот процес.⁹⁴

Денот на гласањето, како за првиот така и за вториот круг, од страна на ОБСЕ/ОДИХР беше оценет дека течел уредно и дека бил добро администриран. Во речиси сите набљудувани места отворањето на гласачките места е оценето како позитивно, а членовите на ИО биле генерално запознаени со постапките и работеле транспарентно. Во неколку избирачки места имало кратко доцнење при отворањето, а едно гласачко место не било отворено во првиот круг.⁹⁵ Спроведувањето на гласањето е оценето како позитивно во 99 проценти од набљудувањето, гласачкиот процес се одвивал непречено и постапките биле почитувани во речиси сите случаи, вклучувајќи и проверка на гласачите, потпишување во избирачкиот список и означување на прстите на гласачите. Во двата изборни круга биле забележани случаи на семејно гласање (во 3 % од набљудувањата), Мисијата примила и неколку кредибилни наоди за купување гласови во Штип и Струмица.⁹⁶

Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР ја оцени кампањата како спокојна и мирна, што овозможило учесниците во изборите слободно и без попречување да водат кампања почитувајќи ги темелните слободи на собирање и изразување. Мисијата имаше забелешки и за нејасности кај Изборниот законик во однос на распределбата на комерцијалните билборди, но оцени дека тоа во пракса не влијаело спорно кон нивното поставување. Во однос на реториката, оценето е дека кандидатите избегнувале остра реторика, сепак, во одредени случаи се забележувала провокативна реторика во говорите на партиските претставници. Извештајот нотира и дека иако номинално независни, кандидатите Стево Пендаровски и Гордана Силјановска Давкова биле зависни од организациската поддршка на политичките партии кои ги поддржале. Во однос на обраќањето кон другите етнички заедници, Извештајот нотира дека кампањата на кандидатот Пендаровски била насочена кон сите етнички заедници, додека Блерим Река водел кампања на албански и македонски јазик, иако кампањата била фокусирана само кон етничките Албанци.⁹⁷

⁹⁴ Види, Прелиминарна изјава 22.4.2019 и Прелиминарна изјава 6.5.2019. Граѓанска асоцијација МОСТ. Достапно на: <http://most.org.mk/?fw-portfolio=%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-2019#1556970460695-cdc4f1e4-9ef6> и <http://most.org.mk/?fw-portfolio=%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-2019> (последна посета 21.5.2019).

⁹⁵ Набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР набљудуваше 93 гласачки места во првиот круг на изборите и 64 гласачки места во вториот круг. Информацијата за неотвореното избирачко место е според ДИК.

⁹⁶ ОБСЕ/ОДИХР, 2019

⁹⁷ Ibid

МОСТ оцени дека кампањата поминала во генерално релаксирана атмосфера, при што за прв пат не биле регистрирани инциденти кои влијаеле врз атмосферата во која кампањата била спроведена. Забележлив бил зголемиениот број на непосредни средби со граѓаните, а регистрирани биле само неколку случаи на негативна кампања и присуство на малолетници на митингите. МОСТ оценува дека гласачите можеле да направат информиран избор, бидејќи, според нив, за прв пат по подолго време имало поголем број дебати помеѓу кандидатите.⁹⁸

Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР ја оцени работата на Државната изборна комисија како непристрасна и дека ја уживала довербата на повеќето засегнати страни. Во Извештајот се забележува дека ДИК задоцнила со одредени подготовки како издавање упатства, печатење материјали и формирање комисији на пониско ниво, а транспарентноста и ефикасноста биле отежнати поради проблеми со информациските и комуникациските системи. Мисијата посочува на тоа дека во одредени случаи транспарентноста и довербата во Комисијата била намалена поради тоа што не ги објавувала седниците навреме, дискусијата се одвивала во затворен формат, додека јавните седници биле ограничени само на формално гласање. Како позитивно беше оценето објавувањето на видеа за едукација на гласачите на македонски и албански јазик, поддржани со знаковно толкување и титлови на ромски, српски, турски или влашки јазик.⁹⁹

МОСТ во својот Извештај посочува дека ДИК работела транспарентно преку јавни седници и при одлучувањето на ДИК не можело да се забележи гласање по партиска линија. Сепак, во извештаите се забележува дека ДИК во четири случаи поништила гласање без да го отвори целокупниот изборен материјал, како што е предвидено во Изборниот законик.¹⁰⁰

Во однос на медиумите, следењето од страна на ОБСЕ/ОДИХР покажало дека медиумите во целина презентирале разновидни информации за кандидатите и политичките партии од кои се поддржани и дека јавниот дифузер непристрасно известувал во текот на кампањата. Оценето е дека регулаторот на медиумите ги исполнил своите законски должности. Законската рамка во однос на медиумите е оценета како детална, но забелешки се дадени за тоа дека различни одредби се однесуваат само на политичките партии, но не и на претседателските кандидати. Повеќето мониторирани канали од страна

⁹⁸ МОСТ, 2019

⁹⁹ ОБСЕ/ОДИХР, 2019

¹⁰⁰ МОСТ, 2019

на Мисијата на ОБСЕ/ОДИХР ги покривале сите тројца кандидати соодветно, со претежно неутрално информирање. За информирањето кај онлајн и печатените медиуми е посочено дека обезбедило различни нивоа на покривање на кампањата со „напати неизбалансиран тон и репортажа“. По првиот круг од изборите, иако е забележана намалена медиумска активност¹⁰¹ поради намалениот обем на активности на кандидатите, сепак, поголемиот дел од мониторираните канали правично ги покривале кандидатите и партиите што ги поддржуваа.¹⁰²

Европската Унија ги оцени изборите како мирни и транспарентни, со забелешка дека се потребни дополнителни реформи во изборното законодавство. Соединетите Американски Држави ги поздравиле прелиминарните наоди на ОБСЕ/ОДИХР и ги оцениле изборите како компетитивни и дека почитувањето на фундаменталните слободи придонело кон демократски процес.¹⁰³

¹⁰¹ За повеќе детали околу начинот и соодносот на информирање за време на кампањата види дел: МЕДИУМИ.

¹⁰² ОБСЕ/ОДИХР, 2019

¹⁰³ „Изјава на Амбасадата на САД за претседателските избори во Северна Македонија“. Амбасада на САД во Северна Македонија, 6 мај 2019. Достапно на: <https://mk.usembassy.gov/u-s-embassy-statement-on-north-macedonias-presidential-elections/> (последна посета: 21.5.2019).

ОЦЕНКА НА ИЗБОРИТЕ ОД ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ

Политичките партии од власта и опозицијата, како и самите кандидати за претседател, излегоа со различни оценки за претседателските избори во првиот круг. Владејачката СДСМ ги оцени изборите како демократски преку кои се покажал капацитетот на земјата и дека вака одржаните избори се важни за евроатлантските интеграции. ВМРО-ДПМНЕ, од друга страна, во повеќе наврати обвини за притисоци од власта и користење нелегални средства за прибирање информации.

СДСМ во првиот круг оцени дека изборите поминале во исклучителна мирна, фер и демократска атмосфера и дека првиот круг од претседателските избори бил „кристално чист“. СДСМ им честиташе на граѓаните за тоа што слободно го искористиле своето гласачко право со што на достоинствен и демократски начин покажале демократска зрелост и одговорност пред општеството и пред државата. СДСМ оцени дека институциите со сите свои капацитети овозможиле изборите да минат во најдобар ред.¹⁰⁴ Од партијата истакнаа дека победата на Стево Пендаровски во првиот круг најавува уште поголема поддршка од граѓаните во вториот круг и ги повикаа сите етнички заедници да го поддржат нивниот кандидат.¹⁰⁵

Спротивно на ваквата оценка, ВМРО-ДПМНЕ обвини за низа нерегуларности и притисоци кон гласачите од страна на власта. Едно од посериозните обвинувања беше за постоење апликација со која СДСМ се обидува да собира мета податоци за граѓаните. Сепак, според ВМРО-ДПМНЕ, притисоците не влијаеле врз тоа граѓаните да испратат порака кон постечката владејачка гарнитура со тоа што констатираа дека опозицијата ја победила власта со повеќе од 70 000 гласови.¹⁰⁶ Од ВМРО-ДПМНЕ изјавија дека Силјановска победила во 47 општини и дека тие се победници на овие избори со што граѓаните кажалe не на криминалот, корупцијата и непотизмот на власта.

¹⁰⁴ Изјава за медиуми, Александар Кирацовски, генерален секретар на СДСМ и шеф на изборниот штаб. СДСМ, 21.4.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17231&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.5.2019).

¹⁰⁵ Соопштение за јавност. СДСМ, 22.4.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17234&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.5.2019).

¹⁰⁶ „Јанушев: Народот гледа што се случува и народот ја казни власта“, ВМРО-ДПМНЕ, 22.4.2019. Достапно на: <https://www.vmr-dpmne.org.mk/2019/04/22/janushev-narodot-gleda-shto-se-sluchuva-i-narodot-ja-kazni-vlasta/> (последна посета: 30.5.2019).

Тие ги повикаа граѓаните во вториот круг да излезат со голема поддршка на Гордана Силјановска Давкова.¹⁰⁷ На висока излезност на изборите во вториот круг повика и кандидатката поддржана од ВМРО-ДПМНЕ, Гордана Силјановска Давкова, со цел да се потврди дека граѓаните се тие кои решаваат.¹⁰⁸

Од изборниот штаб на Блерим Река изборниот ден го оценија како мирен и демократски.¹⁰⁹ Река ги оцени изборите како фер, слободни и демократски и истакна дека резултатот ги надминал нивните очекувања. Според него, ниската излезност се должела на неажурираниот избирачки список во кој не се земено предвид 250 000 иселени граѓани.¹¹⁰ На денот на изборите лидерот на Алијанса за Албаниците, Зијадин Села, истакна дека фер и демократски избори се важни за земјата, но обвини дека во деновите пред изборите биле сведоци на уцени и притисоци и на „лоша пропаганда“ од страна на медиуми блиски до власта.¹¹¹ Веднаш по изборите, Алијанса за Албанците и БЕСА, кои го поддржаа кандидатот Блерим Река, одржаа заедничка прес-конференција. На прес-конференцијата Зијадин Села истакна дека се задоволни од резултатот, бидејќи во сите населени места и општини со албанско мнозинство Река убедливо победил. Тие истакнаа дека ниската излезност во општините со албанско мнозинство е, всушност, бојкот кон власта, а не бојкот кон опозицијата. Биљал Касами од БЕСА изјави дека првиот круг покажал дека Албанците сакаат промени. Финално, тие порачаа дека нема да се пазарат со гласовите кои ги добија во првиот круг.¹¹²

Во вториот круг СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, исто како и за првиот круг, излегоа со различни оценки за изборниот ден и за изборниот процес во целина. За-

¹⁰⁷ Соопштение до јавноста, „Поразена е коалицијата на власт предводена од СДСМ и ДУИ, граѓаните им кажаа не на криминалот, корупцијата и непотизмот“, ВМРО-ДПМНЕ, 23.4.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/04/23/porazena-e-koalitsijata-na-vlast-predvodena-od-sdsm-i-dui-graganite-im-kazhaa-ne-na-kriminalot-koruptsijata-i-nepotizmot/> (последна посета: 30.5.2019).

¹⁰⁸ „Пендаровски и Силјановска очекуваат победа во вториот круг“, Слободен печат, 23.4.2019. Достапно на: <https://www.slobodenpecat.mk/pendarovski-i-siljanovska-ochekuvaat-pobeda-vo-vtori-ot-krug/> (последна посета: 30.5.2019).

¹⁰⁹ „Пендаровски и Силјановска со тесна разлика одат во втор круг на претседателски избори“. Достапно на: <https://prizma.mk/pendarovski-i-siljanovska-so-tesna-razlika-odat-vo-vtor-krug-na-pretседателски-izbori/> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁰ „Река: Резултатот на изборите ги надмина нашите очекувања“. Достапно на: <https://meta.mk/reka-rezultatot-na-izborite-gi-nadmina-nashite-ochekuva-a/> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹¹ „Села: Деновиве бевме сведоци на уцени и притисоци“, Политика 24, 21.4.2019. Достапно на: <https://www.politika24.mk/sela-denovive-bevme-svedotsi-na-utseni-i-pritisotsi/> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹² „Села и Касами задоволни од гласовите на Река: И Албанците сакаат промени како во македонскиот кампус“, Либертас, 22.4.2019. Достапно на: <https://www.libertas.mk/sela-i-kasami-zadovolni-od-glasovite-na-reka-i-albantsite-sakaat-promeni-kako-vo-makedonskiot-kampus/> (последна посета: 30.5.2019).

бележително за вториот круг беа поострите квалификации на ВМРО-ДПМНЕ. Од ВМРО-ДПМНЕ посочија на низа нерегуларности кои „иницираат на изборен инжеренинг од власта“, како организирано гласање, семејно гласање, притисоци, закани и уцени, но и индиции за поткуп на гласачи.¹¹³ За СДСМ, изборите беа успешни, фер и демократски, со постигнат цензус, при што граѓаните масовно го искористиле своето гласачко право на мирен и достоинствен начин, а Република Северна Македонија спровела кристално чисти и демократски избори со мирен и демократски изборен ден.¹¹⁴

По одржувањето на вториот круг од изборите, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ одржаа прес-конференции заедно со кандидатите кои ги поддржаа. На прес-конференцијата во СДСМ премиерот и претседател на СДСМ, Зоран Заев, истакна дека изборите биле успешни и демократски и дека двата изборни круга биле беспрекорно чисти со што Северна Македонија покажала демократски капацитети. Тој му ја честиташе победата на Стево Пендаровски и се заблагодари на сите етнички заедници, сите партии и политички субјекти кои учествувале на изборите.¹¹⁵ Стево Пендаровски се заблагодари на сите граѓани, кои на кристално чисти, фер и демократски избори одлучиле да го поддржат и да ја потврдат иднината на земјата. Тој истакна дека исходот на изборите значи загарантиран пат во сојузите на ЕУ и НАТО каде што земјата припаѓа и дека како претседател ќе служи на сите граѓани.¹¹⁶

На прес-конференцијата на ВМРО-ДПМНЕ претседателот на партијата, Христијан Мицковски, истакна дека ВМРО-ДПМНЕ направила одличен резултат и дека со победа во најголемиот број општини партијата во услови на парламентарни избори би освоила најголем број мандати. Тој истакна дека и покрај тоа што партијата работела во услови на навреди, притисоци, замрзнат имот, скратени финансии и закани, сепак, заедно со професорката Гордана Силјановска Давкова успеале да дојдат до близу 380 000 гласови. Тој,

¹¹³ „Јанушев: Власта е детронизирана – народот бара правда, слобода, стандард, принципи и вредности“, ВМРО-ДПМНЕ, 5.5.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/05/janushev-vlasta-e-detronizirana-narodot-bara-pravda-sloboda-standard-printsii-i-vrednosti/> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁴ „Имавме фер избори, привичните тенденции покажуваат водство на Пендаровски, СДСМ очекува победа“, изјава за медиуми, СДСМ, 5.5.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17367&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁵ „Заев: Одекна мнозинската граѓанска определба на фер и демократски избори, избравме европски претседател, продолжуваме одговорно напред!“, изјава за медиуми, СДСМ, 5.5.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17372&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁶ „Благодарам граѓани, се придружувам на водството Заедно напред, ќе бидам достоинствен претседател на сите вас, со кој ќе се гордеете“, изјава за медиуми, СДСМ, 5.5.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17371&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.5.2019).

исто така, обвини дека во текот на изборниот ден имало нерегуларности, уцени, закани, притисоци и индиции за поткуп. Мицковски ѝ се заблагодари на Силјановска и посочи дека партијата смета на нејзиното знаење и кредибилитет.¹¹⁷ Кандидатот поддржан од ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата, Гордана Силјановска-Давкова, го призна поразот на изборите, но не му честиташе на противкандидатот на победата. Таа истакна дека не се чувствува поразена и дека на овие избори победила партитократијата наместо демократијата.¹¹⁸

Од ДУИ, кои го поддржаа Стево Пендаровски, го поздравиле одвивањето на изборниот процес и оценила дека „Северна Македонија покажа демократска зрелост за организирање и спроведување европски избори, а најголеми победници се граѓаните и државата“. Од ДУИ истакнаа дека како партија се исклучително задоволни од одлучувачкиот придонес на ДУИ во двата изборни круга, што го овозможило цензусот. Тие обвиниле партии од албанската опозиција дека имале активности насочени кон тивок, но активен бојкот.¹¹⁹

¹¹⁷ „Мицкоски: Картата е црвена, тоа се боите на победата, на народот, на ВМРО, на Македонија!“, ВМРО-ДПМНЕ, 6.5.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/06/mitskoski-kartata-e-tsrvana-toa-se-boite-na-pobedata-na-narodot-na-vmro-na-makedonija/> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁸ „Силјановска Давкова: Бројките говорат за пораз, но не се чувствувам поразена“, 1 ТВ, 30.5.2019. Достапно на: <https://1tv.mk/makedonija/siljanovska-davkova-brojkite-govora> (последна посета: 30.5.2019).

¹¹⁹ „ДУИ: Спроведовме европски избори, најголеми победници се граѓаните и државата“, Макфакс, 5.5.2019. Достапно на: <https://makfax.com.mk/izbori-2019/dui-sprovedovme-evropски-izborи-на-jг/> (последна посета: 30.5.2019).

ЗАКЛУЧОЦИ

Претседателските избори 2019 во Република Северна Македонија генерално поминаа во фер и демократска атмосфера, при што граѓаните слободно го изразија своето гласачко право. Кампањата беше оценета како спокојна и мирна, што придонесе за почитување на темелните слободи на изразување. Во најголемиот дел кампањата се карактеризираше со позитивна промоција на кандидатите, но со привремени антагонистички изјави помеѓу кандидатите поддржани од СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, особено при крајот на кампањата за вториот круг од изборите.

Прашањето околу Договорот од Преспа и неодамнешната промена на името беше главна тема за време на кампањата. Победникот на изборите, Стево Пендаровски, кој беше поддржан од страна на СДСМ, ДУИ и 30 помали политички партии, својата кампања ја насочи кон евроатлантската иднина на земјата и од потребата од претседател кој обединува. Гордана Силјановска Давкова, која беше поддржана од ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата, кампањата ја насочи првенствено кон потребата од владеење на правото, штетноста на Договорот од Преспа, притоа посочувајќи ги низата проблеми со кои се соочува нашето општество во времето на владеење на власта предводена од СДСМ. Блерим Река, пак, кампањата на терен ја насочи претежно кој средините со мнозинско албанско население, иако во рамки на телевизиските гостувања се обраќаше кон сите граѓани на земјата, притоа застапувајќи концепт на евроатлантска и мултиетничка република.

Од сите претседателски кандидати, најскапа изборна кампања спровел Стево Пендаровски, кој до крајот на вториот круг потрошил 47 890 399 денари (778 704 евра). Гордана Силјановска Давкова, според поднесените извештаи, спровела кампања во вредност 21 671 920 денари (352 389 евра). Кандидатот Блерим Река кој не влезе во вториот круг, потрошил 19 466 622 денари (316 205 евра).

Изборите се карактеризираа со ниска излезност во првиот круг. Проценките се дека ниската излезност се должи на повеќе фактори, како ниската мотивација за излезност на граѓаните, пред сè, во мнозинските албански средини, но и во неажурираниот избирачки список. Во првиот круг на гласање излегоа 41,68 % од запишаните избирачи. Во вториот круг на гласање излезноста беше зголемена на 46,65 %, што е помалку од излезноста на вториот круг од претседателските избори во 2014 година кога претседателските се поклопија заедно со парламентарните избори.

Во првиот круг најмногу гласови освоија кандидатите Стево Пендаровски, 42,52 % од гласачките ливчиња и Гордана Силјановска Давкова, која освои 42,25 %. Блерим Река освои 10,6 % од гласовите, додека 4,34 % од гласачките ливчиња беа прогласени за неважечки. Во вториот круг разликата помеѓу кандидатите беше значително поголема. Најмногу гласови освои Стево Пендаровски, вкупно 51,65 % од гласовите, додека Гордана Силјановска Давкова освои 44,75 % од гласовите. За неважечки беа прогласени 3,6 % од гласачките ливчиња.

Стево Пендаровски беше избран за претседател во вториот круг со освоени 51,65 % од гласовите, што претставува 24,09 % од вкупниот број гласачи запишани во единствениот избирачки список.

До Државната изборна комисија (ДИК) за првиот круг беа поднесени вкупно 14 приговори од кои беа прифатени пет приговори. За вториот круг беа поднесени 12 приговори, додека беа прифатени четири од нив. Сите приговори беа поднесени од страна на ВМРО-ДПМНЕ и Гордана Силјановска Давкова. Во сите случаи гласањето беше поништено, но до прегласување не дојде, бидејќи вкупниот број на запишани избирачи на тие гласачки места не влијаеше врз вкупните резултати.

Првиот круг на претседателските избори го следеа вкупно 3 156 домашни и 463 странски набљудувачи, а за вториот круг на претседателските избори бројот на домашни набљудувачи се зголеми на 3 321, додека бројот на странските набљудувачи се зголеми на 809.

Генералната оценка на набљудувачките мисии, особено оние на ОБСЕ/ОДИХР и на домашната МОСТ е дека изборите поминале во фер и демократска атмосфера, биле ефикасно спроведени со почитување на темелните слободи и права и на гласачите им било овозможено да се информираат за кандидатите пред да го направат својот избор. Оценето беше дека денот на изборите се одвивал непречено, со почитување на клучните постапки на транспарентен начин. Регистрирани биле неколку изолирани случаи на неправилности, а забелешки се дадени најмногу во делот на Изборниот законик со фокус на финансирањето на кампањата во вториот круг од изборите.

Работата на ДИК од набљудувачите е оценета како непристрасна и отворена, притоа уживајќи ја довербата на повеќето засегнати страни. За ДИК се забележува дека задоцнила со одредени технички подготовки, но и дека дел од седниците се одвивале во затворен формат. Во Извештајот на МОСТ се забележува дека ДИК во четири случаи поништила гласање без да го отвори целокупниот материјал.

Европската Унија ги оцени изборите како мирни и транспарентни со забелешка за потребата од дополнителни реформи во изборното законодавство, додека од Амбасадата на САД ги поздравил прелиминарните наоди на ОБСЕ/ОДИХР и ги оценил изборите како компетитивни и дека почитувањето на фундаменталните слободи придонело кон демократски процес.

Владејачката СДСМ ги оцени изборите како исклучително мирни, фер и демократски. Опозициската ВМРО-ДПМНЕ обвини за низа нерегуларности и притисоци кон гласачите од страна на власта. Кандидатот Блерим Река, поддржан од БЕСА и Алијансата на Албанците, ги оцени изборите како фер, слободни и демократски. ДУИ го поздравил одвивањето на изборниот процес со оценка дека земјата покажала капацитет за спроведување европски избори.

Меѓународната мисија за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР медиумското известување го оцени како професионално и непристрасно, со посебен акцент на забележаната тенденција на медиумите за придржување кон принципите на правично, еднакво и точно информирање. Оценето е дека целата кампања е водена неинтензивно, во фер и демократска атмосфера и покрај еден изолиран инцидент. Најголем дел од медиумите, во периодот на изборната кампања ги почитувале не само Изборниот законик и Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, туку и новинарските стандарди и принципите за фер и непристрасно известување, овозможувајќи им на граѓаните соодветни информации непосредно пред остварување на нивното избирачко право.

Петтиот претседател Стево Пендаровски беше инаугуриран на функцијата претседател на 12 мај 2019 година. За разлика од инаугурацијата на претседателот Иванов во 2014 година, на која тогаш опозициската СДСМ не беше присутна, на седницата за инаугурација на Пендаровски присуствуваа пратениците и од опозицијата. Покрај пратениците и претставниците на државниот врв и дипломатскиот кор, на инаугуративната седница присуствуваа и претседателот на Србија, Александар Вучиќ, претседателот на Албанија, Илир Мета, Румен Радев од Бугарија и Хашим Тачи од Косово. Дополнително, на инаугурацијата присуствуваа и министрите за надворешни работи на Грција, Јоргос Картугалос, и на Црна Гора, Срѓан Дармановиќ.

Во деновите по изборот, честитки за неговиот избор пристигнаа од генералниот секретар на НАТО, Јенс Столтенберг, европскиот комесар за проширување, Јоханес Хан, австрискиот канцелар, Себастијан Курц, британската премиерка, Тереза Меј, како и од министерот за надворешни работи на Велика

Британија, Џереми Хант. Честитки за изборот пристигнаа и од САД, како и од претседателот на Европската комисија, Жан Клод Јункер.

Паралелно со претседателските избори, на 21 април 2019 година се одржаа и предвремени избори за градоначалници на општините Охрид, Дебар и Ново Село. Во Општина Дебар, градоначалник беше избран во првиот круг каде што победи кандидатот на ДУИ, Хекуран Дука со освоени 50,09 % од гласовите. Во општините Охрид и Ново Село градоначалниците беа избрани во вториот круг од изборите. Во двете општини победија кандидатите поддржани од СДСМ, во Охрид победи Константин Георгиевски со освоени 54,36 %, а во Ново Село победи Никола Андонов со освоени 49,27 % од гласовите.

**ИЗБОРНА АРХИВА НА
ИЗБОРИТЕ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА ОД 1990
ГОДИНА ДО ДЕНЕС**

ИЗБОРНА АРХИВА НА ИЗБОРИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД 1990 ГОДИНА ДО ДЕНЕС

Фондацијата Конрад Аденауер, претставништво во Република Македонија, и Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС), од март 2016 година го спроведуваат заедничкиот проект „Изборна архива на изборите во Македонија од 1990 година до денес“, чија цел е сеопфатно следење на изборните процеси во Република Македонија почнувајќи од 1990 година па сè до денес.

Во рамките на овој проект се опфатени сите досегашни организирани избори, претседателски, парламентарни и локални, и на едно место се собрани сите достапни документи за изборните процеси. Потребата да се спроведе еден ваков проект произлегува од непостоењето официјална државна архива со сите документи и податоци за изборните циклуси од прогласувањето на независноста на Република Македонија. Изборната архива ги групира документите во 7 секции:

1. Документ за објавување избори
2. Избирачки список
3. Кандидатски листи
4. Резултати од избори
5. Извештај од избори
6. Набљудувачки извештаи од меѓународни и домашни организации
7. Изборен законик Паралелно со организирањето на изборите.

Изборната архива се ажурира и се прикачуваат сите релевантни документи во горенаведените секции. Изборна архива на изборите во Република Македонија од 1990 година до денес.

Составен дел од Изборната архива се и прирачниците за изборите (претседателски, парламентарни и локални) кои се изготвуваат паралелно со организирањето на изборите и тоа во соработка со Фондацијата Конрад Аденауер и Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје. Досега се изготвени пет прирачници, и тоа за локалните избори во 2013, претседателските избори во 2014, парламентарните избори во 2014 и во 2016, како и за локалните избори во 2017. Сите прирачници се достапни на веб-страницата на Изборната архива на македонски, албански и англиски јазик. Изборната архива е достапна на веб-страницата <http://www.izbornaarhiva.mk/>

ИЗВОРИ

ИЗВОРИ

Фотографијата на насловната корица е превземена од <http://pretsedatel.mk/>

Фотографиите на кандидатите се преземени од официјалните страници на нивните кампањи.

Веб страница на Државната изборна комисија (www.sec.mk).

Веб страница на Државниот завод за ревизија (www.dzr.mk).

Веб страна на Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (<http://avtm.mk/избори-2019-2/>)

Веб-страница на Правен факултет „Iustinian Primus“ Скопје; Пристапено на: <http://pf.ukim.edu.mk/wp-content/uploads/2018/02/C.V.-GORDANA-SILJANOVSKA-DAVKOVA-2c-2016.pdf> (последна посета: 21.2.2019).

Веб страница на Geopolitical Intelligence Services: Professor Dr. Blerim Reka. Пристапено на: <https://www.gisreportsonline.com/blerim-reka,12,expert.html> (последна посета: 6.3.2019).

Веб страница на Универзитет на Југоисточна Европа. Биографија на професор Блерим Река. Пристапено на: <https://www.seeu.edu.mk/en/~b.reka> (последна посета: 6.3.2019).

Веб страница на Уставниот суд: <http://ustavensud.mk/?p=11684>.

Веб-страница на Влада на Република Македонија. Пристапено на: <https://vlada.mk/NacionalniKoordinatori/StevoPendarovski> (последна посета 4 март 2019).

Веб-страница на Државната изборна комисија за претседателските избори 1999 година: http://www.sec.mk/arhiva/1999_pretsdatelski/ (последна посета: 11 февруари 2014).

Државна изборна комисија. Претседателски избори 2009. Соопштение за збирни резултати од гласањето во првиот круг. Пристапено на: http://www.sec.mk/arhiva/2009_pretsdatelskilokalni/2009/fajlovi/rezultati/konecni/PretsdatelDrzava.pdf (последна посета: 11 февруари 2014).

Државна изборна комисија. ЗАКЛУЧОК за објавување на корегирани официјални резултати од првиот круг на гласање за избор на претседател на Републиката врз основа на податоците од записниците од општинските изборни комисиии. Достапно на: <http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Прет->

седателски%20избори%202019/4_Резултати%20од%20избори/Корегиранни%20официјални%20резултати%20од%20првиот%20круг.pdf (последна посета: 16.05.2019)

Државна изборна комисија. ЗАКЛУЧОК за објавување на конечните резултати од вториот круг на гласање од изборите за избор на претседател на Републиката 2019 година. Достапно на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/Претседателски%20избори%202019/4_Резултати%20од%20избори/Заклучок%20за%20Објава%20на%20конечни%20резултати%20-%20втор%20круг.pdf (последна посета: 16.05.2019)

„Благодарам граѓани, се придружувам на водството Заедно Напред, ќе бидам достоинствен претседател на сите вас, со кој ќе се гордеете“, изјава за медиуми, СДСМ, 05.05.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17371&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.05.2019)

„Заев: Одекна мнозинската граѓанска определба на фер и демократски избори, избравме европски претседател, продолжуваме одговорно напред!“, изјава за медиуми, СДСМ, 05.05.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17372&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.05.2019)

Изјава за медиуми, Александар Кирацовски, Генерален секретар на СДСМ и шеф на изборниот штаб. СДСМ, 21.04.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17231&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.05.2019)

Извештај за медиумското известување од 1 до 9 април 2019“, АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/04/Izvestaj-1-9.04.2019.pdf> (последна посета: 02.06.2019)

Извештај од медиумското известување за периодот од 10 април до 19 април 2019 година – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/02/Втор-Извештај-во-КАМПАЊА-10-19-април-2019.pdf> (последна посета: 31.05.2019)

Извештај за медиумското известување од 22 април – 03 мај 2019 година“, АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/05/Извештај-во-КАМПАЊА-втор-КРУГ-22-април-3-мај-2019-finalen.pdf> (последна посета: 31.05.2019)

„Изјава на Амбасадата на САД за претседателските избори во Северна Македонија“. Амбасада на САД во Северна Македонија, 06 мај 2019. Достапно на: <https://mk.usembassy.gov/u-s-embassy-statement-on-north-macedonias-presidential-elections/> (последна посета: 21.05.2019)

Јанушев: Власта е детронизирана- народот бара правда, слобода, стандард, принципи и вредности“, ВМРО-ДПМНЕ, 05.05.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/05/janushev-vlasta-e-detronizirana-narodot-bara-pravda-sloboda-standard-printsii-i-vrednosti/> (последна посета: 30.05.2019)

ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, 21 април и ОБСЕ/ОДИХР Изјава за прелиминарни наоди и заклучоци – прелиминарни заклучоци, претседателски избори, втор круг, 5 мај. Достапни на: <https://www.osce.org/mk/odihr/elections/north-macedonia/417845?download=true> и <https://www.osce.org/mk/odihr/elections/north-macedonia/418868?download=true> (последна посета: 20.05.2019)

„Имавме фер избори, првичните тенденции покажуваат водство на Пендаровски, СДСМ очекува победа“, изјава за медиуми, СДСМ, 05.05.2019. Достапно на: <http://sds.org.mk/News.aspx?idNews=17367&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.05.2019)

„Мицкоски: Картата е црвена, тоа се боите на победата, на народот, на ВМРО, на Македонија!“, ВМРО-ДПМНЕ, 06.05.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/05/06/mitskoski-kartata-e-tsrvvena-toa-se-boite-na-pobedata-na-narodot-na-vmro-na-makedonija/> (последна посета: 30.05.2019)

ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, Претседателски избори, 31 октомври и 14 ноември 1999, Конечен извештај. Варшава, 31 јануари 2000. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/fyrom/15910> (последна посета: 11 февруари 2014).

ОБСЕ Канцеларија за демократски институции и човекови права. Република Македонија, Претседателски избори, 14 и 28 април 2004, Краен извештај. Варшава, 13 јули 2004. Пристапено на: <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/fyrom/35248> (последна посета: 11 февруари 2014).

Прирачник за претседателски избори во Република Македонија 2014 година, второ дополнето издание. КАС и ИДЦС, 2014 година. Пристапено на: <http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/priracnikpretsedatelski2014mkupd.pdf> (последна посета: 25 јануари 2019)

Прирачник за локални избори во Република Македонија 2017 година, второ дополнето издание. КАС и ИДЦС. Пристапено на: http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/МАК_PRIRACNIK.pdf (последна посета: 25 февруари 2019)

Прирачник за парламентарни избори во Република Македонија 2016 година, второ дополнето издание. . КАС и ИДЦСЦ. Пристапено на:

http://izbornaarhiva.mk/dokumentacija/prirachnici/Belegexemplar_2016_The_Republic_of_Macedonias_2016_Parliamentary_Elections_Handbook_MKD_version.pdf (последна посета: 25 февруари 2019)

Прелиминарна изјава 22.04.2019 и Прелиминарна изјава 06.05.2019. Граѓанска асоцијација МОСТ. Достапно на: <http://most.org.mk/?fw-portfolio=%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-2019#1556970460695-cdc4f1e4-9ef6> и <http://most.org.mk/?fw-portfolio=%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8-2019> (последна посета 21.05.2019)

Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 1 до 9 април 2019 година. АВМУ, 15.04.2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/04/Izvestaj-1-9.04.2019.pdf> (последна посета: 02.06.2019)

Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 10 до 19 април 2019 година, АВМУ, април 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/02/Втор-Извештај-во-КАМПАЊА-10-19-април-2019.pdf> (последна посета: 31.05.2019)

Претседателски и предвремени локални избори 2019 година, Извештај од медиумско известување за периодот од 22 април до 3 мај 2019 година. АВМУ, мај 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2019/05/Извештај-во-КАМПАЊА-втор-КРУГ-22-април-3-мај-2019-finalen.pdf> (последна посета: 02.06.2019)

Преглед на поведени прекршочни постапки (заклучно со 27.05.2019). АВМУ, мај, 2019. Достапно на: <http://avmu.mk/избори-2019-2/> (последна посета: 02.06.2019)

Решение за распишување на избор за Претседател на Република Македонија бр. 09-1071/1, 08 февруари 2019 Скопје. Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1WHSuEttgccx_oUv_HurGIBDsiWaktzyq/view (последна посета: 11 март 2019)

„Сиљановска Давкова: Бројките говорат за пораз, но не се чувствувам поразена“, 1 ТВ, 30.05.2019. Достапно на: <https://1tv.mk/makedonija/siljanovska-davkova-brojkite-govora/> (последна посета: 30.05.2019)

Соопштение до јавноста, „Поразена е коалицијата на власт предводена од СДСМ и ДУИ, граѓаните им кажаа не на криминалот, корупцијата и непотизмот“, ВМРО-ДПМНЕ, 23.04.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/04/23/porazena-e-koalitsijata-na-vlast-predvodena-od-sdsm-i-dui-graganite-im-kazhaa-ne-na-kriminalot-koruptsijata-i-nepotizmot/> (последна посета: 30.05.2019)

Соопштение за јавност. СДСМ, 22.04.2019. Достапно на: <http://sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=17234&lng=1&cat=0> (последна посета: 30.05.2019)

„Спасовски: Мирни и демократски избори како што доликува на земја членка на НАТО“, Министерство за внатрешни работи, 21.04.2019. Достапно на: <https://mvr.gov.mk/vest/8999> (последна посета: 30.05.2019)

„Спасовски: Изборите поминаа мирно со незначителен број неправилности“, Макфакс, 05.05.2019. Достапно на: <https://makfax.com.mk/izbori-2019/видео-спасовски-изборите-поминаа-мир/> (последна посета: 30.05.2019)

Табела за собрани потписи за поддршка на листи на кандидат за ден 07 март 2019. Државна изборна комисија. Пристапено на: <http://www.sec.mk/tabela-za-sobrani-potpisi-za-poddrshka-na-listi-na-kandidat-za-den-07-mart-2019/> (последна посета: 11 март 2019)

Табела на акредитирани набљудувачи за изборите на Претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 19.04.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1HS0vy95EdU5_LLM84TaTelxrwIqoVamS/view (последна посета: 16.05.2019)

Табела на акредитирани набљудувачи за изборите на Претседател на Република Северна Македонија и на предвремените избори за Градоначалник на општините Охрид, Ново Село и Дебар 2019, 03.05.2019. Достапно на: https://drive.google.com/file/d/1PKHJcxCKvdmI2_wON4uzigZ3ujsRxSb1/view (последна посета: 16.05.2019)

МЕДИУМСКИ ИЗВОРИ

„Ахмети: за ДУИ е прифатливо претседателот да се избира во Собранието“. Мета.мк. Достапно на: <https://meta.mk/ahmeti-za-dui-e-prifatливо-pretседателot-da-se-izbira-vo-sobranieto/> (последна посета: 16.05.2019)

„Во Арачиново закани за екипа на ТВ21“ - <https://lider.com.mk/makedonija/>

vo-arachinovo-zakani-za-ekipa-na-tv21-izbrishi-se-ili-se-kje-skrsham-jas-ne-roznavam-zakoni/ (последен пат пристапено на 25.05.2019)“

„ДУИ: Избори во мирна и демократска атмосфера, во согласност со европските стандарди“. ТВ 24, 30.05.2019. Пристапено на: <https://1tv.mk/makedonija/dui-izbori-vo-mirna-i-demokrataska-atmo/> (последна посета: 30.05.2019)

„ДУИ ќе настапи со сопствен кандидат на претседателските избори“, ТВ 24, 13.03.2019. Пристапено на: <https://24.mk/details/dui-kje-nastapi-so-sopstven-kandidat-na-pretsedatelskite-izbori> (последна посета: 13.03.2019)

„За СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ е неприфатливо менување на начинот на избор на претседател“. Телма. Достапно на: <https://telma.com.mk/za-sdsm-i-vmro-dpmne-e-neprifatljivo-menuvane-na-nachinot-na-izbor-na-pretsedatel/> (последна посета: 16.05.2019)

„И Блерим Река официјален кандидат за претседател на државата“, Плусинфо, 05.03.2019. Пристапено на: <https://plusinfo.mk/и-блерим-река-официјален-кандидат-за-п/> (последна посета: 11 март 2019)

„Јанусhev: Народот гледа што се случува и народот ја казни власта“, ВМРО-ДПМНЕ, 22.04.2019. Достапно на: <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/04/22/janushev-narodot-gleda-shto-se-sluchuva-i-narodot-ja-kazni-vlasta/> (последна посета: 30.05.2019)

„Кандидатот Петровски обвинува за манипулации во ДИК, а оттаму го демантираат“. ТВ 24, 30.01.2019. Пристапено на: <https://24.mk/details/kandidatot-petrovski-obvinuva-za-manipulacii-vo-dik-a-ottamu-go-demantiraat> (последна посета: 12.03.2019)

„Пендаровски и Силјановска очекуваат победа во вториот круг“, Слободен печат, 23.04.2019. Достапно на: <https://www.slobodenpecat.mk/pendarovski-i-siljanovska-ochekuvaat-pobeda-vo-vtoriot-krug/> (последна посета: 30.05.2019)

„Пендаровски и Силјановска со тесна разлика одат во втор круг на претседателски избори“. Достапно на: <https://prizma.mk/pendarovski-i-siljanovska-so-tesna-razlika-odat-vo-vtor-krug-na-pretsedatelski-izbori/> (последна посета: 30.05.2019)

„Река: Резултатот на изборите ги надмина нашите очекувања“. Достапно на: <https://meta.mk/reka-rezultatot-na-izborite-gi-nadmina-nashite-ochekuva-a/> (последна посета: 30.05.2019)

„Силјановска за неколку часа ги собра потребните потиси“. МКД.мк, 11 март 2019. Пристапено на: <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/siljanovska-za-nekolku-chasa-gi-sobra-potrebните-10-iljadi-potpisi> (последна посета: 11 март 2019)

„Села и Касами задоволни од гласовите на Река: И Албанците сакаат промени како во македонскиот кампус“, Либертас, 22.04.2019. Достапно на: <https://www.libertas.mk/sela-i-kasami-zadovolni-od-glasovite-na-reka-i-albantsite-sakaat-promeni-kako-vo-makedonskiot-kampus/> (последна посета: 30.05.2019)

„Села: Деновие бевме сведоци на уцени и притисоци“, Политика 24, 21.04.2019. Достапно на: <https://www.politika24.mk/sela-denovive-bevme-svedotsi-na-utseni-i-pritisotsi/> (последна посета: 30.05.2019)

ЗАКОНИ

Закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медимски услуги, Службен весник на Република Македонија, 247/18.

Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на Република Македонија, 27/2019.

Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии, Службен весник на Република Македонија, 140/2018

Изборен законик (прочистен текст) (Неофицијална верзија изготвена од Стручната служба на Државната изборна комисија (Службен весник на Република Македонија бр. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30/14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16, 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19). Пристапено на: https://drive.google.com/file/d/1r71192LfcGqmfM5tfTyM_kub5VCzoFEo/view

**Фондација Конрад
Аденауер**

**Претставништво во
Скопје**

Ристо Равановски 8
МК-1000 Скопје

Тел.: +389 (2) 3217 075
Факс: +389 (2) 3217 076
E-mail: Skopje@kas.de

**Институт за демократија
"Социетас Цивилис"
– Скопје (ИДСЦС)**

Мирослав Крлежа 52/1/2
МК-1000 Скопје

Тел.: +389 (2) 3094 760
Факс: +389 (2) 3094 760
E-mail: contact@idscs.org.mk